

gea

quadern de la terra

número 13 - 2003

preu: 3 euros

Immigració i canvi social, repte del segle XXI

"SA
NOS
TRA"

CAIXA DE BALEARS

Fundació
"SA NOSTRA"

Editorial

L'immigració: un repte per a la cohesió social i una oportunitat per al progrés econòmic

3

Informe

Immigració i canvi social, repte del segle XXI

Per Sebastià Verd

4

Immigració

Del Nord i també del Sud

Entrevista a Pere Salvà,
per Gina Garcías Sansaloni

10

La immigració, una oportunitat per a tots

Entrevista a Jaume Font,
per Constanza Forteza

16

Viatge al paradís

Per Magdalena Cortés

21

La interculturalitat és cosa de tots

Entrevista a Isidor Marí,
per Antoni Oliver

25

Reptes d'un nou horitzó social

Entrevista a Miquel Ramis,
per Juanjo Sánchez

31

Notícies del món

36

Les Illes

37

Agenda

38

Les opinions expressades a aquesta publicació són responsabilitat exclusiva dels seus autors i no compten necessàriament amb el suport de la Fundació "SA NOSTRA", Caixa de Balears.

De continuar el ritme dels darrers anys, les Illes Balears superaran la barrera del milió d'habitats el 2005. L'any passat, segons recull l'Informe Econòmic i Social del Centre de Recerca Econòmica (CRE) va ser rècord en immigració, la qual cosa fa que la taxa de creixement demogràfic -un 4,4%- sigui més del doble de la mitjana espanyola i deu vegades més que l'europea. Tot i l'alentiment econòmic, les Balears presenten un dinamisme econòmic que té un efecte d'imant sobre la immigració i provoca un canvi de paisatge humà sense precedents a la nostra història recent. Un repte al qual cal fer front desapassionadament per tractar que la immigració més que un problema sigui una oportunitat per ampliar l'horitzó social de les Illes.

La immigració: un repte per a la cohesió social i una oportunitat per al progrés econòmic

Les més autoritzades veus sobre prospectiva de finals del segle XX coincidiren a assenyalar que el proveïment de l'aigua i els moviments migratoris serien dues qüestions cabdals per a la societat del segle XXI. Els fets a escala mundial no han desmentit aquestes previsions.

Tal i com ha succeït amb l'escassetat d'aigua, la importància de la immigració com a factor de canvi i evolució de la societat ha anat adquirint en les darreres dècades una nova dimensió. L'evolució global de la major part de les economies del món ha fet necessària la major mobilitat dels efectius humans i, per tant, una major permeabilitat de les fronteres.

Les Balears no s'han lliurat d'aquesta tendència, ans al contrari han vist com en el decurs de la darrera dècada, la població estrangera s'ha quasi triplicat, si bé el percentatge de població immigrada amb permisos de residència o treball respecte del total de la població illenca es xifra en el 6,5%, tot i que un gran nombre d'estrangers en procés de regularització conviuen també entre nosaltres.

Per tant, trobam en la migració per motius residencials o d'oci i en el moviment transfronterer de persones amb finalitat econòmica, una interessant relació: per una banda, els nouvinguts cerquen millorar la seva qualitat de vida gaudint d'un millor clima, d'una major tranquil·litat, de millors oportunitats de treball o de formació; i, per una altra, la societat receptora intenta articular els consums i la força de treball d'aquests col·lectius pel bé de la seva economia i, consegüentment, del seu benestar.

La immigració com a factor productiu és, avui per avui, una qüestió cabdal per a les Balears, prova d'això és que durant el 2002 un 18,1% del contractes signats a les Balears es varen realitzar a estrangers, però la seva repercussió social esdevé també un element de primer ordre en el si de la societat receptora que acull un nombre significatiu de persones de distintes cultures. Dels estrangers, un 55,4% prové de països amb sistemes culturals allunyats de les tradicions europees (Magrib, Àsia, Àfrica) i en un altre context Llatinoamèrica.

Arribats a aquest punt, cal no oblidar la reflexió sobre la interculturalitat, aspecte bàsic a tenir en compte per aconseguir una societat cohesionada i on es garanteixi el futur de la cultura pròpia. Aquest debat s'ha de basar en el consens i implicació de tota la societat mitjançant el diàleg, amb l'objectiu d'aconseguir una convivència respectuosa i justa que es basi en un reconeixement intercultural i una valoració positiva de la diversitat.

Si els fluxos migratoris tradicionals de la península i en menor mesura els del nord d'Europa es poden catalogar d'assumits, no passa el mateix amb els nous arribats extracomunitaris que, com va succeir amb els primers contingents de treballadors arribats per atendre les necessitats del llavors incipient turisme de masses, obliguen, implícitament, a realitzar un esforç de readaptació i a cercar un nou punt d'equilibri entre el respecte a la diferència i la integració a la societat d'acollida.

Factors com la insularitat, l'agricultura extensiva de regadiu, l'especialització terciària necessitada de mà d'obra per temporades i els recents "booms" constructors, expliquen que la immigració estrangera arribada a les Balears ho faci expressament, en moltes ocasions havent passat prèviament per altres punts de la geografia espanyola, on han obtingut els permisos necessaris. Molts d'ells arriben a través de les xarxes d'informació dels col·lectius, i d'altres abandonen les illes una vegada finalitzada la temporada turística. En definitiva, un amalgama de factors socials, laborals i polítics que tendeixen a explicar les raons i característiques d'una immigració que es conforma com una realitat complexa i sensible.

Amb l'objectiu de respondre a les necessitats dels ciutadans i ciutadanes de les illes, "SA NOSTRA" Caixa de Balears, en el marc de la tasca que desenvolupa en l'àmbit de la recerca socioeconòmica, organitza un congrés dedicat íntegrament a abordar la qüestió de la immigració, tal i com ho va fer en el 2001 al voltant de la gestió de l'aigua.

Convençut que la reflexió i l'anàlisi sobre la immigració permetrà no només anticipar les necessitats que afecten el benestar i la qualitat de vida de la població sinó planificar qüestions tan fonamentals com l'ordenació del territori, l'educació i la cultura, la sanitat, les prestacions socials, els transports i les infraestructures, no puc més que convidar-vos a prendre part i a seguir el desenvolupament d'aquest congrés sobre la immigració que es realitzarà els propers 2 i 3 d'octubre a Palma.

Per últim, afegir que hem de ser receptius a les experiències desenvolupades en d'altres indrets, perquè si d'alguna cosa ens en podem beneficiar les Balears és de la possibilitat d'aprendre dels encerts i dels errors d'aquells països que han experimentat el fenomen migratori abans que nosaltres.

Llorenç Huguet

President de "SA NOSTRA", Caixa de Balears

gea
quadern de la terra

núm. 13 - octubre, 2003

Edita: Fundació "SA NOSTRA" Caixa de Balears

C. de Can Tàpera, 5 - 07015 Palma.
Tel. 971 70 74 21 - Fax 971 70 79 50
E mail: fundacio@sanostra.es

Consell Assessor:

Miquel Alenyà, Miquel Pasqual,
Andreu Ramis, Albert Catalan,
Miquel Rayó, Joan Mayol i
Bartomeu Tomàs.

Director: Sebastià Verd

Secretària de redacció:
Magdalena Mulet

Redactors i col·laboradors:
Jordi Calleja, Magdalena Cortés,
Constanza Forteza, Gina Garcías,
Maria Ferrer, Miquel Massutí,
Antoni Oliver, Jaume Rosselló i
Juanjo Sánchez.

Redacció: Fundesba SL.

F. de Borja Moll, 10 - entresòl
Tel. 971 71 16 61.
07003-Palma.

Disseny i realització:
Eparrutx, Tel. 971 420 966

Dipòsit Legal: PM-433-1998

Preu: 3 euros
Subscripció: 9 euros
(tres números per any)

TARJA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i llinatges .....

Adreça .....

Ciutat ..... C/P .....

Tel ..... Fax .....

Dades bancàries:

"SA NOSTRA" Caixa de Balears, oficina .....

Compte corrent/llibreta d'estalvis núm. ....

Per a subscripcions emplenau aquesta tarja i adreçau-la a:
Fundació "SA NOSTRA" Caixa de Balears
C. de Can Tàpera, 5 - 07015 Palma.
Tel. 971 70 74 21 - Fax 971 70 79 50
o bé per correu electrònic, a: fundacio@sanostra.es

Els tres primers números de **GEA - Quadern de la Terra** seran de franc, a partir de la recepció d'aquesta subscripció.

L'augment demogràfic registrat a les Balears durant els darrers anys ha implicat canvis culturals i socials, però també ha provocat forts impactes en el medi ambient. Ha implicat construir noves infraestructures per atendre una demanda cada vegada més gran de serveis: més escoles, més centres de salut, més habitatges, més carreteres, més consum d'aigua i més producció de residus... En definitiva la nova situació exigeix més recursos econòmics per part de les administracions públiques, així com mantenir l'equilibri entre el consum de recursos naturals i un territori limitat.

Immigració i canvi social, repte del segle XXI

Sebastià Verd

Qualsevol dels protagonistes d'una operació retorn, amb la qual periòdicament l'Administració autonòmica recorda els seus emigrants, qualsevol d'aquests que a finals del segle XIX i fins a mitjans del segle passat anaren a fer les amèriques o dels seus descendents, qualsevol -deim- se sorprendria de veure la nova realitat de les Illes. No perquè hagi canviat el paisatge -que en algunes zones rurals

gairebé és el mateix- sinó per les persones. El paisatge que més s'ha transformat és l'urbà i, sobretot, la costa urbanitzada. La gent també és urbana. I té molt poc a veure amb els mallorquins, menorquins, eivissencs i formenterencs de fa cinquanta o cent anys. I, fins i tot, de trenta anys enrere, quan l'actual classe dirigent de les Illes encara duia calçons curts i corria en bicicleta pels camins de pols. La major part de la població ja no és pagesa sinó que fa feina al sector de serveis. Ja no hi ha emigració, ans tot al contrari. Els successius booms turístics han provocat una allau demogràfica. Primer, a partir dels anys seixanta, foren immigrants peninsulars. Després vengueren els estrangers, tant els comunitaris -molts dels quals eren residents ociosos- com els extracomunitaris. De l'emigració es va passar a la immigració sense que ningú no semblàs tèmese'n. I el resultat és aquest:

Fa cent anys la població de les Balears gairebé no sobrepassava els tres-cents mil habitants, menys que el cens actual de Palma. I tota Mallorca no arribava als 250.000. Palma era una bella ciutat emmurallada que acollia 60.000 veïns. Va ser llavors quan s'esbucaren les murades per intentar que la ciutat s'expandís. Ho va fer, però molt a poc a poc. L'any 1936, quan s'inicià la guerra civil espanyola, havia crescut 25.000 persones. Mallorca en tenia 300.000 i el conjunt de l'arxipèlag 365.000. N'hi ha prou amb aquestes xifres per adonar-se del que significa l'allau demogràfica que s'ha viscut en aquestes darreres dècades. No es tracta només d'un canvi tecnològic -les ciutats i pobles s'han vist envaïts pels cotxes (les Balears tenen la densitat més alta de tot l'Estat)- sinó de persones. I tot això, després d'un rebrot migratori, en els anys seixanta, provocat per un període d'expansió que no té precedents a la nostra història.

CREIXEMENTS VERTIGINOSOS

Balears, anys cinquanta: 422.000 habitants. Anys setanta: 559.000. Anys noranta: 700.000. Finalment, any 2002: 917.000. I això, segons els càlculs de l'Institut Nacional d'Estadística, que compta només la població de dret. Un creixement espectacular que s'accentua a partir del 1998, any en què es passa la frontera dels 800.000 i s'obre el camí del milió d'habitants. Una xifra que de fet ja s'ha sobrepassat, i ha provocat un reforçament de les infraestructures públiques de les Illes. El geògraf Ivan Murray calculava que el juliol del 2001 s'havia superat el milió i mig d'habitants. Hotels, apartament i segones residències eren plens, la qual cosa el duia a pensar que el model econòmic de les Illes és insostenible.

Murray lamentava que les estadístiques de les Illes sempre s'havien fet en termes economicistes, de manera que en lloc d'habitants es comptaven consumidors. En efecte, són consumidors que han permès la creació d'un mercat cada pic més gran i, per tant, d'una economia a major escala. Però també és evident que l'increment poblacional ha provocat impactes mediambientals. Una primera conclusió, per exemple, és la minva relativa del territori per persona, de manera que si el 1950 cada illenc disposava de dues hectàrees de mitjana, el 1998 el percentatge s'havia reduït a la meitat. I quatre anys més tard a només 0,7 hectàrees. I endemés l'increment de població requereix un consum de recursos naturals molt superior. L'escassetat d'aigua dolça ha obligat a construir dessaladores, mentre que la producció de fems arriba a ser de 655 quilos per càpita, el doble de la mitjana europea.

LA IMMIGRACIÓ A DEBAT

Els avisos sobre el creixement demogràfic i les seves conseqüències és, avui per avui, un debat viu a la societat. És un referent obligat, juntament amb l'ordenació del territori, del debat parlamentari i, conseqüentment, de la necessitat d'establir límits a l'ocupació del territori per reduir els fluxos de població. Però l'objectiu és una operació gairebé impossible, perquè exigeix un canvi de model econòmic que -si tenim present les darreres eleccions autonòmiques- la societat no està disposada a acceptar, o, si més no, té por de reduir el seu nivell de vida. De fet, el creixement demogràfic dels darrers anys ha estat per mor d'un fenomen immigratori, que afecta tot el món occidental, però que a les Illes es va arribar a convertir en un fenomen necessari. El darrer boom econòmic generava llocs de feina que la població resident no podia cobrir i que, a més a més, eren a l'abast de tothom perquè eren ocupacions que no requerien gran qualificació professional. Així, un cop rere l'altre, la Seguretat Social inscrivía nous afiliats, i superava any rere any, tots els rècords, fins i tot els anys 2002 i 2003 en què l'economia illenca entrà en un període d'alentiment. Així, el juliol d'enguany el nombre de treballadors registrava una nova marca: 443.296 afiliats a la Seguretat Social, quasi 150.000 més que fa deu anys.

L'economia encara és en condicions de crear llocs de feina, però ja no pot absorbir tots els immigrants, la qual

cosa ha dibuixat un nou escenari social que a l'inici del darrer boom molts es negaven a veure. Així, ja el 2002 es va tancar amb una situació paradoxal: les estadístiques registraven el major increment de l'atur de tot l'Estat mentre que s'establí un nou rècord d'ocupació. L'aleshores director del SOIB, el Servei d'Ocupació de les Illes Balears, Pere Mascaró, destacava que mentre el darrer padró atorgava a les Balears el major creixement de població de tot l'Estat, un 4,4% enfront d'una taxa estatal de l'1,8%, l'economia havia alentit la creació de llocs de feina. La conseqüència és un increment de la població desocupada que s'afegeix a la creixent onada d'immigrants sense papers que van, directament, a l'economia submergida. A llarg termini les repercussions semblen evidents: major inestabilitat laboral i major demanda de serveis socials.

LA IMMIGRACIÓ CONTINUARÀ

Si més no, l'avis ha sorgit de l'Institut Nacional d'Estadística i del Centre de Recerca Econòmica de "SA NOSTRA" a l'hora d'interpretar l'evolució de la població estrangera a Espanya i les Illes Balears. Segons un estudi recentment publicat per l'INEM el fenomen immigratori no ha fet més que començar, tot i que les Balears duen un avantatge respecte de la resta de l'Estat. El 2001 la població estrangera ja suposà el 8,1% del total de l'arxipèlag que, no només és el més alt de tots, sinó que dobla la mitjana estatal. Segons el padró d'habitants les Illes compten amb 99.744 estrangers, per a una població de 916.000, mentre que el conjunt espanyol acull dos milions d'estrangers sobre 42 milions d'habitants. Però és que, a més a més, les xifres registren creixements en proporció quasi geomètrica. La previsió de l'Institut és que el 2010 s'hagin doblat, la qual cosa faria que la població estrangera a l'Estat fos de quatre milions, el 10% i la de les Balears -que

Els avisos sobre el creixement demogràfic i les seves conseqüències són, avui per avui, un debat viu a la societat. Són un referent obligat, juntament amb l'ordenació del territori, del debat parlamentari

registra increments més importants- de 250.000, és a dir, una quarta part dels seus habitants.

No són xifres desbaratades. El càlcul de l'INE coincideix amb els estudis fets a les Illes per l'exdirector general d'Economia, Antoni Montserrat i pel geògraf Pere Salvà. En realitat les previsions fetes a Mallorca són encara més altes, perquè tenen present l'increment d'immigrants sense papers i de comunitaris que només resideixen a les Illes o que hi treballen sense donar-se d'alta a la Seguretat Social. L'estudi de l'Institut Nacional d'Estadística, *La població estrangera en España* elaborat per Carlos Angulo, adverteix que "l'afluència massiva d'immigrants impedirà una assimilació pausada i la seva integració a la societat", de la mateixa manera que s'exigirà "a marxes forçades un increment de la inversió pública en infraestructures de caràcter social com habitatges, col·legis, hospitals". Si no fos així, diu Angulo, es podria reduir l'estat de benestar dels espanyols".

L'ESTAT DEL BENESTAR EN DUBTE

Quelcom d'això és el que passa a les Illes, reconvertides un cop més en laboratori social per a la resta de l'Estat, amb l'agreujant que el sistema de finançament autonòmic, tot i que ha millorat notablement, encara és insuficient per atendre les creixents necessitats de la població. De totes maneres de l'estudi se'n desprèn que la problemàtica social és diversa. L'impacte de l'allau demogràfica afecta el

conjunt de la societat i si bé afavoreix el dinamisme econòmic, sempre i quan se superi la crisi, resta qualitat de vida a causa de la massificació. Però els problemes socials van per redols. El document destaca que el 45% dels estrangers

que resideixen a les Illes són ciutadans de la Unió Europea i que, la majoria, gaudeix d'un benestar superior a la mitjana de la població. No és el cas del 55% restant, dividit predominantment per marroquins, llatinoamericans, senegalesos i, més recentment, per immigrants de països de l'Est. Els primers, és evident que cerquen un clima més favorable i unes condicions de vida més satisfactòries que als seus països d'origen, mentre que els segons lluiten, senzillament, per la supervivència. En aquest sentit, l'INE recorda que la renda per càpita d'Espanya és dotze vegades la del Marroc, deu la de Bulgària i set la de Colòmbia, això sense parar esment que el repartiment de la riquesa és en aquests indrets molt més desigual que no aquí.

Centre de Recerca Econòmica

BALEARS REGISTRA CREIXEMENTS POBLACIONALS HISTÒRICS

Amb 38.341 persones empadronades, el creixement poblacional de les Balears l'any 2002 va ser el més elevat dels darrers cinc anys en xifres absolutes. Aquest augment, que també va superar els registrats durant el boom dels anys seixanta i setanta, xifra el padró de les Illes en 916.968 persones, segons es desprèn de l'Informe Econòmic i Social 2002, elaborat pel Centre de Recerca Econòmica ("SA NOSTRA" - UIB).

Així, mentre que la població de les Balears havia crescut un poc més de 91.000 persones durant la dècada dels seixanta i 123.000 al llarg dels setanta, durant els darrers deu anys (1992-2002) s'ha incrementat prop de 170.000 persones.

En aquest sentit, el creixement interanual de la població durant el 2002 va ser del 4,4% (superior en mig punt al registrat durant el 2001). Aquest increment poblacional va fer que les Balears es convertissin en la comunitat autònoma amb major creixement relatiu i que superassin el creixement estatal (1,8%) i el de la Unió Europea (0,4%).

D'entre les quatre illes, Mallorca és la que té un major augment de població en termes absoluts (28.656), seguida d'Eivissa (5.599), Menorca (3.500) i Formentera (586). Si s'analitza, però, l'impacte d'aquest creixement, Formentera (8,5%), Eivissa (5,9%) i Menorca (4,6%) es varen situar per sobre de la mitjana balear (4,4%). Mallorca va créixer un 4,1%.

LA DIFÍCIL INTEGRACIÓ

Hom podria pensar, per tant, que els problemes per a la societat balear vénen o vendran de la immigració extracomunitària, però això no és cert. Ho pot ser des d'una perspectiva exclusivament social, però no cultural. És un tema que ha estudiat Pere Salvà. Segons Salvà, les xifres oficials d'immigració queden curtes davant la realitat, perquè el percentatge d'estrangers no seria el 10% sinó, ja ara, el 19%. Aquest, si més no, és el resultat de sumar els residents permanents, tant legals com no, i els temporals. El total donava ja el 2001 una xifra de 160.000. Un percentatge que situa la comunitat autònoma de les Illes Balears en el segon lloc del rànquing de població estrangera dels vint estats europeus més rics, només superat per Luxemburg que en té un 30%. "Es -subratllà Salvà- un volum molt superior al dels països amb més immigració de la UE, com Alemanya i Holanda que són per sota del 10%".

Per les seves característiques l'única comparació possible del laboratori balear amb el procés demogràfic d'un altre país occidental és amb Califòrnia. Les Balears serien, doncs, la Califòrnia europea. Aquí com a allà coincideixen fluxos d'immigració purament residencial amb altres estrictament laboral que provenen tant de l'estranger com d'altres comunitats del mateix estat. A les Balears principalment d'Andalusia i a Califòrnia d'altres indrets dels Estats Units. El resultat, des d'un punt de vista social és, (n'hi hauria prou a analitzar la situació política actual de Califòrnia) una "sensació de desestructuració social" i, deia Salvà a un seminari internacional celebrat l'any passat a Barcelona, una "certa desorientació de la societat civil i de les institucions públiques". En definitiva, una situació que planteja un horitzó de dubtes que només es resoldran amb polítiques globals i que simultàniament donin respostes econòmiques, socials i culturals.

ALARMES ENCESES

A començament d'any, d'aquest 2003, ja s'encengueren les alarmes. S'havia publicat el darrer padró i les xifres

Per les seves característiques l'única comparació possible del laboratori balear amb el procés demogràfic d'un altre país occidental és amb Califòrnia. Les Balears serien, doncs, la Califòrnia europea

eren, com hem vist, espectaculars. Antoni Montserrat assenyala que érem a punt de caure per sota del 50% de la població nascuda a les Illes Balears, enfront d'una altra meitat nascuda a fora. Aquest fet, si endemés tenim en compte que la immigració no és cosa d'avui i que ja hi ha una segona i fins i tot una tercera generació de fills del primer boom, explica clarament perquè la llengua del país és en retrocés a pesar de l'esforç realitzat en els darrers anys per a la seva consolidació a l'Administració, a l'escola i al carrer. A l'Administració s'ha aconseguit a mitges -hi ha una forta oposició per part de molts de castellanoparlants que no han assimilat la necessitat d'integrar-se lingüísticament-, a l'escola l'objectiu és que en acabar els estudis tothom sàpiga parlar i escriure en català correctament, però la llengua de comunicació entre els joves és, a les ciutats i a la perifèria turística, el castellà. Com deia l'exdirector de Política Lingüística, Joan Melià, "ara el català l'entén i el sap parlar més gent", i això no obstant el seu ús social reula. La població s'ha incrementat, amb un percentatge important de sud-americans que se sumen als castellanoparlants peninsulars i, a més a més, amb una pressió de l'entorn que obliga que la integració sigui en la llengua oficial de tot l'Estat i no en la de la comunitat autònoma.

RETROCÉS LINGÜÍSTIC

No és estrany que el català vagi en retrocés. L'any passat 22 dels 53 ajuntaments de Mallorca perderen població autòctona. És a dir, el seu creixement vegetatiu va ser negatiu, amb més residents morts que nascuts. De fet serien davant un procés de despoblació si no fos pel fort contingut d'immigració que fa que, a diferència del que succeeix a l'Espanya interior, les Illes Balears presentin déficit de places escolars a pesar de l'esforç realitzat a partir d'haver-se transferit la competència educativa a la comunitat autònoma. En definitiva, si retornem a la qüestió lingüística, la darrera memòria de la Direcció General de Política Lingüística admet que menys d'un 60% de la població usa el català com a llengua familiar, a pesar que el 90% diu que l'entén. Segons una enquesta de la comunitat autònoma, el 56% dels joves empren el castellà en les seves relacions personals. Som a punt, si no es fa un darrer esforç, de veure convertida en realitat la gran preocupació de Josep Maria Llompart, quan a inicis de l'autonomia i veient com els polítics començaven a expressar-se en la seva llengua va alertar del perill de llatinitzar el català. Abans, durant la dictadura, la gent del carrer parlava en català, però els discursos públics es feien en castellà. En el futur pot passar a la inversa, que els discursos es facin amb l'antiga llengua del país mentre que la gent del carrer parli en castellà o, pot ser, també en alemany o anglès.

TERRITORI ESCÀS I MANCA D'HABITATGES

El català, com a principal tret de la identitat dels illencs, és en perill. No tota la culpa és de la immigració, sinó de les polítiques centralitzadores seguides per l'Estat i de la falta de consciència de la població autòctona sobre la necessitat de conservar la seva llengua. Això no obstant, aquest només és un dels impactes de l'allau demogràfica sobre la societat. N'hi ha

La societat recela dels immigrants

Un dels evidents efectes negatius de la immigració és el recel social que provoca. Una enquesta del CIS, el Centre d'Investigacions Sociològiques, demostra que el 58% dels espanyols relacionen la inseguretat ciutadana amb la immigració. Això fa, entre altres coses, que un 85% de la població sigui partidària de permetre l'entrada només als estrangers amb contracte de treball. Un 53% considera que els immigrants són necessaris, mentre que el 47% restant creu, senzillament, que ja hi ha massa estrangers.

La situació a les Balears és diferent. Pot ser per la influència turística o, senzillament, perquè la immigració ja té un important substrat social. En qualsevol cas, una enquesta de GADESÒ assenyala que la immigració era el cinquè problema dels illencs (un 18,4%) per darrere de la droga, les carreteres, la urbanització i l'habitatge.

No obstant això, si ens referim només a Mallorca la immigració ja era, l'any 2001, el segon problema, fins i tot per sobre de l'habitatge i de la seguretat ciutadana.

d'altres si més no tan importants i que afecten directament el territori, l'entorn natural i, específicament, la qualitat de vida dels residents. Un dels problemes sorgits arran del tercer boom és, segons declarava a Gea Joana Maria Garau, la manca d'habitatges. Joana Maria Grau és una dels redactors d'El tercer boom i considera que l'increment del preu dels habitatges impossibilita que la població jove i els nousvinguts puguin accedir a la propietat de la seva llar, un fet que topa -a més a més- amb l'escassetat de cases per llogar. Només en el darrer any els preus s'incrementaren un 27%, i situaren el preu del metre quadrat en els 1.400 euros. Això fa que pugui el nombre d'hipoteques i que la societat balear aparegui en els rànquings de les entitats financeres com una de les més endeutades d'Espanya.

I això que des de fa gairebé deu anys es construeix sense parar. En una primera fase era per satisfer una demanda de segones residències o d'habitatges de luxe per als europeus -la immigració resident- que vol viure en el cinturó de sol d'Europa, a la nova Califòrnia. Però quan l'economia

alemanya començà a alentir-se, l'oferta s'estengué cap a mercats més socials. Però llavors els preus ja eren desorbitats. No obstant això, s'ha seguit construint. Hi ha un dèficit de més de deu mil habitatges a pesar que durant la darrera dècada els ajuntaments aprovaren una mitjana de quatre mil llicències cada any. Un creixement que, un cop més, alertà l'Administració. L'any 1998, el Consell de Mallorca aprovà una moratòria urbanística per tal de reduir el ritme de la construcció, però fins ara els límits establerts no han alentit l'activitat. Tot el contrari, a pesar de l'anunciada crisi econòmica, s'ha seguit construint per por que en el futur les restriccions encara siguin més fortes. Més

població, més construcció, una constant fuga cap endavant que accentua els desequilibris socials i territorials. Des del GOB s'insistia en la insostenibilitat del sistema. Abans de les darreres eleccions i ara, quan el govern torna a ser en mans conservadores.

PROBLEMES SOCIALS CAUSATS PEL DESENVOLUPAMENT

El català, com a principal tret de la identitat dels illencs, és en perill. No tota la culpa és de la immigració, sinó de les polítiques centralitzadores seguides per l'Estat i de la falta de consciència de la població autòctona

El nou govern ha anunciat mesures que, teòricament, han de fer compatible el desenvolupament econòmic amb un major grau d'atenció sobre els desequilibris que provoca el creixement. És a dir, mesures de control. Però fins ara, aquest tipus de política no ha funcionat, de manera que a mesura que creix el PIB s'accentuen les diferències. Població resident i immigrants no només poden competir -tot i que ara per ara sigui relativament- per un lloc de feina, sinó també pels habitatges. És una situació estranya i complexa, en la qual els residents de l'Europa comunitària hi guanyen i els immigrants extracomunitaris hi perden, i que situa la població autòctona enmig. Els ajuntaments avisen de la creixent demanda d'habitatges per part dels

Els impactes ambientals del turisme

Encara que un turista no sigui un immigrant pròpiament dit, hom pot pensar que sí que ho és, temporalment. Si més no, l'èxode per vacances de milions de persones a tot el món constitueix un dels fenòmens migratoris més importants de la història de la humanitat. Tenim la prova a les Illes Balears, on el turisme és el motor indiscutible de l'economia i, per tant, la causa de l'expansió demogràfica. Però, a més a més, suposa un increment de població -tot i que només sigui durant la temporada alta- de més de 500.000 persones.

Aquesta moderna immigració presenta molts de beneficis als territoris que l'acull, però també conseqüències negatives que cal conèixer i contrarestar. El CITTIB (el Centre de Recerca i Tecnologia Turística de les Illes Balears) elaborà un informe que dirigí el geògraf Macià Blàzquez. Doncs bé: aquest informe assenyala que els dos darrers anys en què el nombre de visitants ha disminuït han servit, com a contrapartida, per frenar la pressió turística sobre el medi ambient. Si més no s'ha estabilitzat el consum d'aigua i d'energia -tot i que enguany per causa de la calor s'han tornat a superar totes les marques- i també la saturació de les platges o de les carreteres.

Per contra, s'ha accentuat la precarietat laboral i les dificultats per accedir a un habitatge com a conseqüència tant de l'encariment de preus com dels salaris que, a les Balears, són per davall de la mitjana espanyola.

En qualsevol cas, l'impacte de la immigració temporal sobre el medi ambient és un problema extensiu a totes les zones turístiques. L'Agència Europea de Medi Ambient ha publicat un informe sobre "l'estat i pressions del medi ambient marí i litoral de la Mediterrània" en el qual destaca les amenaces provocades pel desenvolupament turístic. La raó és el creixement de la població que es preveu que passi dels 450 milions d'habitants actuals a 570 milions el 2025 i, d'una manera especial, per mor dels turistes, que s'espera que en aquesta data tripliquin el nombre actual que ja supera els 200 milions anuals.

Segons el exdirector de l'Agència, Domingo Jiménez-Beltrán, és obligat que s'adoptin mesures cautelars per protegir el medi ambient a tot el litoral mediterrani a fi de poder convertir els "risks en oportunitats".

estrangers no comunitaris que no pot ser atesa per falta de recursos o bé per xenofòbia. Tot plegat fa que compartir habitatge s'hagi convertit en un fet habitual. Només a Palma, per exemple, el padró ha descobert que hi ha 3.000 cases habitades per més de sis persones, 444 de les quals superen les deu. Fins i tot s'han localitzat habitatges compartits per 25 o més individus que es veuen forçats a fer tornos per poder dormir a un llit.

Els problemes laborals, culturals i assistencials són reals i augmenten a mesura que s'incrementa la immigració. A les darreres eleccions, Unió Mallorquina va incloure en el seu programa la regulació dels immigrants, però sense de-

terminar quina havia de ser la política a seguir. UM ha firmat un pacte de govern amb el PP que li permet presidir el Consell Insular de Mallorca, una de les tasques primordials del qual -i que quedà pendent a la passada legislatura, quan UM compartia el poder amb el Pacte de Progrés- és el Pla territorial, l'instrument segons el qual el creixement urbanístic de l'illa ha de ser sostenible. A la proposta del Pla, que no aconseguí ser aprovada, hom havia calculat un increment demogràfic de cent mil persones al llarg dels pròxims deu anys, una xifra que exigiria incrementar els centres educatius, els hospitals i millorar infraestructures bàsiques com són les carreteres, la captació de nous recursos hídrics o l'ampliació de la incineradora de fems. L'actual oposició ho considerarà excessiu. Tot i això, el Pla era prou restrictiu respecte de planejaments anteriors, de la mateixa manera que ja ho eren les DOT, les Directrius d'ordenació territorial.

LÍMITS AL CREIXEMENT DEMOGRÀFIC

Jaume Matas, el 1999, era president de la comunitat autònoma, quan feu conèixer a Atenes a un congrés europeu sobre desenvolupament sostenible, els límits poblacionals fixats a les DOT. Segons va dir aleshores, la població de les Balears no podia créixer més que un 1% entre 1999 i el 2009, un percentatge que s'ha vist àmpliament superat en els quatre anys que no ha estat en el Govern. A la passada legislatura l'executiu del Pacte de Progrés volgué aprovar una llei de quotes per limitar la construcció, però la falta de consens entre UM per una banda i el PSM i EU-Els Verds per l'altra impedí un acord. Ni el PP ni UM eren a favor de les quotes, que fixaven un màxim de llicències anuals. Però és evident que qualche mesura s'haurà d'adoptar si el mercat continua accentuant els desequilibris ja existents.

De moment, la Delegació de Govern acumula en les seves oficines més de 30.000 expedients d'estrangeria. Segons el delegat, Miquel Ramis, cada mes n'entren entre tres i quatre mil, entre sol·licituds de permisos de residència, de treball o de reagrupament familiar. Ja hi ha més de 50.000 estrangers afiliats a la Seguretat Social, però el fet que disminueixi la creació de llocs de feina no desanima la immigració. No es poden posar portes al desert. Un cop més el tòpic s'ajusta a la realitat.

Les Illes Balears s'han convertit en la comunitat amb la taxa més alta d'estrangers com a conseqüència d'un procés migratori inèdit, format a parts iguals per un flux d'uropeus competitiu i consumidors potents i l'èxode del Sud que empobreix encara més els països d'origen mentre que ens alimenta de mà d'obra barata. Un equip multidisciplinari coordinat per Pere Salvà ha analit-

responsables puguin projectar polítiques amb els peus a terra. La consciència de l'anàlisi vol dir treure a la llum el rostre d'infinites persones a les quals la llei condemna a la situació de "morts civils", i rompre els tòpics assentats en una informació interessadament falsa, per parcial. L'equip de Pere Salvà retrata els immigrants del Nord: els vells turistes que ara resideixen a l'habitatge que varen comprar al boom de la construcció dels anys vuitanta i noranta, temps d'especulació i blanqueig de doblers, i els empresaris i els treballadors europeus qualificats que vengueren després, a crear les immobiliàries i les empreses de serveis on els seus compatriotes serien els clients preferents. Són aquests els que han disparat les xifres

de consum de territori, d'aigua, carreteres, energia, producció de fems. Ells són els que competiran amb els nadius als llocs de feina i en les inversions empresarials. Els que no han tengut cap problema de regularització. I ha retratat també els immigrants del Sud, els que provenen bàsicament del Magrib i d'Amèrica llatina, més de la meitat dels quals està sense legalitzar, que -com que no existeixen civilment- saturen escoles i centres de salut que no estan dimensionats segons la població de fet. Aquests immigrants, demostra la investigació, consumeixen pocs recursos i amb la Llei d'estrangeria seran expulsats quan no facin falta. Tanmateix no ens fan cap competència, perquè ocupen els llocs de feina que els nadius ja no volen cobrir i són la base de l'economia submergida.

Del Nord i també del Sud

Gina Garcías Sansaloni

zat a consciència el fenomen amb l'objectiu d'assentar les bases per conèixer realment una situació que la Llei d'estrangeria ha envoltat de nebulosa, perquè les institucions

-Les xifres sobre immigració varien molt segons les fonts. Al vostre estudi vos basau complementàriament en fonts oficials i extraoficials, les que faciliten les ONG i d'altres. Això vol dir que la immigració és encara un fet nebulós a les Balears?

-La immigració és un moviment mundial que ens afecta de ple. La globalització -que és facilitat de transport-provoca una mobilitat enorme de les persones, un fenomen inèdit fins ara. La immigració és molt dinàmica. Varia molt. Els empadronats a primers de gener pot ser que ja no hi siguin a la primavera. Jo crec que sempre els calculam a la baixa. Tot això ens provoca una inseguretats molt gran a l'hora d'analitzar el fenomen: les dades oficials que dóna la Policia, per exemple, inclouen només aquells que tenen permís de residència, que en el cas de les Balears representen només un 30% dels immigrants. Els empadronats als municipis són més: jo crec que arriben a un 50% de la immigració real. És necessari contrastar totes les dades per tenir un dibuix aproximat d'aquest fenomen.

-El vostre estudi ha triturat tòpics i prejudicis.

-Quan nosaltres vàrem presentar el projecte a "SA NOSTRA", una de les coses que volíem fer era una diagnosi de la immigració a 31 de desembre del 2002, veure quines són les debilitats, les fortaleces, les amenaces d'aquest fenomen, i al mateix temps proposar recomanacions a partir d'una anàlisi racional. Volem, amb aquest estudi, donar les pautes reals i rompre les idees preconcebudes, volem que a partir de les nostres conclusions es puguin fer estudis més profunds sobre aspectes concrets: sanitaris, d'educació, etc. Crec que hem pogut demostrar que la immigració fa una gran aportació positiva a l'economia de les Balears de la qual la societat no s'adona i tracta els immigrants com a ciutadans de segona. No estan legalitzats: són morts civils perquè no es reconeixen els seus drets.

-Quan es parla d'immigrants sembla que només es pensa en els llatinoamericans i els africans. Però a aquest estudi s'observen tots i es fa la contraposició immigrants rics i immigrants pobres. Tots han vingut gràcies a la bonança econòmica: a treballar, a muntar una empresa o com a residents. La situació i l'impacte que causen a Balears cada un d'aquests tres grups deuen ser molt diferent.

-Completament. Nosaltres intentam veure i comparar les característiques de la immigració del Nord i de la immigració del Sud. Ha estat molt difícil descriure amb precisió la immigració del Sud, i em referesc a la que ve d'Àfrica i d'Amèrica llatina, perquè és la que està en una situació més irregular. Aquesta és la primera diferència: mentre que pràcticament tots els del Nord són regulars encara que no s'hagin empadronat perquè pertanyen a la Unió Europea, els immigrants del Sud tenen problemes greus. Aquí hem passat un procés que jo explico com el pas del model migratori de Nova Florida al model migratori de Nova Califòrnia. El model Nova Florida constitueix la primera fase de la nostra immigració, la que arriba entre els anys setanta i els vuitanta, formada bàsicament per l'immigrant residencial del Nord, i molt poca immigració estrangera del Sud. Era un model de residents europeus majors de 50 anys.

-I el model Nova Califòrnia?

-Es comença a produir els anys noranta i molt especialment a partir del 96, després que la bombolla del 92 va fer augmentar la construcció i el turisme residencial. Dos factors que tenen un potent efecte cridada tant al Nord com al Sud. Del Nord continuen arribant residents que, com a conseqüència de la peculiar evolució del nostre turisme de masses, passen de ser turistes a propietaris d'un apartament a les Illes, gràcies als crèdits baixos i a les inversions provocades pel naixement de l'euro. I, en una tercera fase, residents permanents. Són els europeus que ara comencen a tenir 65 anys, els que varen arribar fa 30 anys amb el primer boom del turisme de masses, i que ara converteixen en habitatge principal la casa que varen comprar aquí els anys noranta. A aquest moviment li dic "Nova Florida" perquè ha provocat una atracció molt important d'inversors: ha provocat el naixement d'una immigració empresarial, d'europeus d'entre 40 i 60 anys que han vingut a proporcionar els serveis als residents que provenen del seu país. Aquesta és una altra característica d'aquestes illes. A la vegada això ha provocat, en el procés de globalització de les empreses, l'arribada d'una immigració laboral europea que ocupa aquestes empreses, fonamentalment de serveis turístics. És a dir, una immigració qualificada del Nord cap al Sud, bàsicament alemanya i anglesa, però amb una presència cada vegada més important de francesos, italians, paral·lela a l'augment del turisme d'aquests països. Tot junt ha fet que se'ns aparegui aquest conglomerat residencial, empresarial i laboral.

"La Llei d'estrangeria impedeix fer contractes legals als immigrants que ja són aquí irregularment. No és un problema d'incapacitat tècnica: amaga el desig de control de les fronteres. Som els gendarmes del Sud"

LA COMPETÈNCIA DEL NORD

-La immigració del Nord és la que defineix com a immigració competitiva amb nosaltres.

-Ens fan la competència com a empresaris i com a tre-

Pere Salvà Tomàs, (Palma, 1950), és catedràtic de geografia humana de la Universitat de les Illes Balears i doctor honoris causa en ciències socials per la Universitat Tecnològica de Los Andes (Perú). És Premi Ciutat de Palma d'Investigació (1995). Especialitzat en l'estudi de la geografia dels espais rurals, de la població, de l'oci i del turisme, destaca en les seves línies de recerca l'anàlisi dels impactes de les activitats del turisme sobre l'espai rural, la població i el medi ambient. Actualment treballa en el doble fenomen del turisme i la immigració. Amb aquesta especialització ha participat en el Segon Forum Civil ERROMED a Nàpols i al fòrum internacional MULTAQA Mediterrània de la UNESCO a Agrigento (Sicília). Ha publicat més d'un centenar d'articles i llibres, ponències i comunicacions presentades a més de 140 congressos internacionals. Ha participat en l'elaboració del Llibre Blanc del Turisme a les Illes Balears, el Pla territorial de Mallorca i el Pla estratègic de la família a les Illes Balears, entre altres. Ha estat investigador principal en múltiples projectes. El 2001 fou concedit a l'equip de recerca que dirigeix, el Premi d'Investigació "SA NOSTRA" 2001 en la temàtica de la immigració d'estrangers a les Illes Balears.

balladors i és molt curiós que això se superposa al fet que les nostres illes estiguin a la cua de totes les autonomies quant a estudiants universitaris. Clar, nosaltres hem tengut sempre plena ocupació, i això ha fet que els estudis universitaris siguin poc atractius per a molts de joves. Però ara comencen a aparèixer persones molt qualificades que vénen de l'Europa comunitària i de l'Europa de l'Est, que ens passaran per davant. La gent de l'Europa de l'Est està molt qualificada professionalment i probablement acceptarà feines amb salaris molt més baixos que els que nosaltres demanem. Nosaltres, que no tenim aquesta formació universitària, quedarem enmig del sandvitx: no volem fer les feines baixes, però no podem progressar, perquè els europeus del Nord i de l'Est ens ho impediran.

-La immigració del Sud no ens fa la competència.

-No. És complementària. És completament complementària, fa feina en aquells sectors que nosaltres hem abandonat: neteja, atencions personals, agricultura... Té una problemàtica personal, social, però des del punt de vista laboral no és problemàtica.

-Ara els empresaris del camp mallorquí es queixen que els immigrants marroquins tampoc ja no volen fer feina al camp.

-És que a més del dinamisme espacial del qual parlàvem, també hi ha un dinamisme social que fa que els fills dels immigrants vulguin pujar de categoria i no vulguin fer les feines que fan aquí els seus pares. Els fills han accedit a la formació i volen fer feines de qualificació superior. Els pares tampoc no volen que els seus fills facin les feines que fan ells. Per tant, apareix un procés substitutori en el qual aquesta immigració complementària de la qual parlem sempre serà necessària. Hem de tenir gent que faci les feines que ara nosaltres no tenim temps de fer.

EL CONSUM DE RECURSOS

-El primer tòpic o prejudici que la vostra investigació ha romput és el recel social cap als immigrants del Sud, que molta gent veu com una amenaça per al seu lloc de feina. Mentre que el realment competitiu és l'immigrant del Nord. L'immigrant del Nord és també el que major impacte causa a les Balears quant a consum de territori i de recursos, saturació de carreteres etc.

-Sí, l'immigrant del Nord, residencial o laboral, és una persona que viu a apartaments, a xalets, una persona amb vehicle propi, electrodomèstics, amb molts d'aparells que consumeixen energia. En canvi l'immigrant del Sud no compra habitatges, no té cotxe, no consumeix energies. Nosaltres hem vist un creixement paral·lel entre el nombre de residents del Nord i el volum de construcció d'habitatges. Uns habitatges als quals la majoria de la població de les Balears no pot accedir, a causa dels preus tan elevats. El 98% dels immigrants del Sud viuen de lloguer. Viu un caramull de persones en un espai reduït en el qual pràcticament no hi ha electrodomèstics. Com més evolucionada és la societat, per desgràcia, més consumidora d'energia torna.

-Es romp la tesi d'alguna opció política que diu, "hem d'aturar la immigració -referint-se a la del Sud- perquè consumeix territori i recursos i és insostenible". I no parla de la del Nord...

-Tothom parla de desenvolupament sostenible, i generalment amb aquest terme es refereixen a la sostenibilitat mediambiental. Però és que la segona premissa fonamental del desenvolupament sostenible no era la biodiversitat, sinó l'equilibri entre el Nord i el Sud. La igualtat entre els que ara són rics i els que són pobres. El gran problema, quan es passa de la política local a la global, és que per a ser respectuosos amb el medi deixen de respectar el dret a la igualtat, entre rics i pobres, entre sexes, entre races. La gran espasa de Damocles de la sostenibilitat és que si augmentem el consum d'energia per democratitzar el benestar pot explotar el món. Si puja la qualitat de vida del Sud explotarà el món, però a la vegada els del Nord no estam disposats a rebaixar la nostra qualitat de vida, o allò que anomenem qualitat de vida. Tot això no es té en compte quan es parla de la immigració. Perquè funcionam amb estereotips, amb prejudicis, quan associam immigració i delinqüència, per exemple. Encara no hem arribat a la xenofòbia, però sí que hi ha un cert rebuig a les perso-

nes que són d'ètnia o de cultura diferents, com els magribins, els negres, etc. El gran problema dels immigrants és que, en no ser ciutadans, no tenen drets socials. Tenen alguns drets elementals, com el d'accedir a la sanitat primària, un dret que, certament, crea estrès a determinats centres de salut, perquè en no estar regularitzades, aquestes persones no figuren a les estadístiques, i els serveis no estan dimensionats d'acord amb aquestes necessitats, no s'augmenten dotacions. No estan dimensionats ni adequats a les noves necessitats d'atendre els pacients d'altres llengües i d'altres cultures...

L'ECONOMIA IRREGULAR

-Quines són les conseqüències del fet que una part de la immigració no existeixi oficialment?

-En primer lloc s'ha de dir que la immigració és econòmicament beneficiosa, i com més regularitzada sigui, més beneficiosa serà. El gran problema que part de la immigració sigui irregular és que a més d'abusar d'aquestes persones, es roba a Hisenda, perquè l'economia submergida no paga impostos. Els immigrants irregulars no poden reclamar drets, i aquesta és la segona conseqüència.

-Des del punt de vista del cost social?

-Els costos més importants són la salut i l'educació. La immigració ha romput les perspectives demogràfiques elaborades en els anys vuitanta i noranta, que preveïen una natalitat a la baixa i un envelliment de la població. Ara ha augmentat molt el nombre d'alumnes que les escoles han d'atendre. Ha augmentat la necessitat de places a les escoles públiques. El 80% dels immigrants amb fills són del Sud. Hi ha 8.000 alumnes llatinoamericans, asiàtics, magribins... que van a l'escola pública. No és el problema dels fills del Nord, alemanys o anglesos, que van a l'escola privada. Aquests no tenen problemes, perquè se'ls tolera perfectament. Els immigrants del Sud no van als centres concertats; no perquè no els admetin, que en tenen l'obligació, sinó perquè no es troben amb un ambient que els accepti, s'hi senten a disgust. Aquesta pujada de despeses escolars en funció de la immigració té una segona conseqüència, que és l'estrès dels mestres. Tenir vint nacionalitats a un escola és un greu problema: coexisteix el món occidental amb dos móns diferents, el de l'Europa de l'Est i el de l'Europa occidental, amb un problema de llengües, i el problema de l'ensenyament de la nostra llengua als immigrants llatinoamericans. El conflicte del bilingüisme que ara es planteja de nou. Ara ja no sabem quina llengua és l'oficial. L'altre conflicte és el canvi de mentalitat que han de tenir els immigrants dels països de Sud, especialment els àrabs, el concepte i el paper de la dona...

LES ARRELS

-Encara es discuteix sobre si els immigrants han de mantenir les seves arrels, els seus costums, o si en venir aquí han d'acceptar les nostres normes i adoptar els nostres costums.

-El problema que es va suscitar sobre si havien o no de

L'equip i els objectius de la investigació

L'equip d'investigadors coordinat pel geògraf Pere Salvà aconseguí el Premi "SA NOSTRA" d'investigació en la convocatòria del 2001 amb el projecte titulat "La immigració d'estrangers a les Illes Balears. Situació actual i reptes de futur".

L'equip d'investigadors està format, a més, per Carmel Bonnin Cortés, advocat i expert en temes socials. Maria Angustias Spínola López, auxiliar d'infermeria d'Atenció Primària, i Pere Albertí Huguet, economista. A més, compten amb la col·laboració del sociòleg Joan Amer, de Miquel Perelló Oliver i Coloma Ferrer com a equip d'educació; amb Josefa Gutiérrez i els coordinadors de centres d'atenció primària en l'equip de salut, i amb treballadors/res socials de Càritas i de diversos ajuntaments.

L'objectiu de l'estudi és l'anàlisi dels fluxos migratoris actuals d'estrangers que han arribat i continuen arribant a les Balears i dels impactes de tota casta que ocasionen. Es considera que aquest és un coneixement "bàsic per a qui hagi d'articular les polítiques i les mesures d'integració d'aquests col·lectius d'immigrants".

dur el vel les joves àrabs no és més que un símptoma de qüestions més profundes. De totes formes s'ha de dir que aquest és un conflicte de la primera generació. Els fills i els néts dels immigrants no tendran aquest problema: s'integraran perfectament perquè no voldran ser ciutadans de segona.

-La immigració residencial, empresarial, laboral, tota ha vingut com a conseqüència de la bonança econòmica que han viscut les Balears. En situació de crisi, deixaran automàticament de venir?

-La primera consideració que vull fer és: hi ha crisi? No, no hi ha crisi. Hi ha recessió, hi ha un alentiment, no ho discutirem, per factors externs a les Illes, la recessió alemanya... però si hi hagués crisi hi hauria "cruixir de dents" per part de l'empresari, i l'empresari no ha cruixit les dents. Guanyaran més poc, però no hi ha crisi. Crisi significa recessió, retorn dels immigrants. En segon lloc, en les circumstàncies que hi ha ara hi continuarà havent immigració, perquè nosaltres la necessitam. Amb la del Nord podem entrar en competència, com he dit, però la del Sud sempre serà necessària amb un percentatge determinat: ara, per exemple, hi ha un cert alentiment de la immigració del Sud, hi ha poca cosa més que reunificació familiar i immigració femenina. Però si vénen vol dir que tenen expectatives de trobar feina. Feina a l'economia submergida, que ningú no persegueix. El gran "avantatge" polític d'aquesta immigració no regulada és que com que no existeixen oficialment, en qualsevol moment poden treure fora els que vulguin. Són morts civils. Seria ideal que tots fossin ciutadans de primera, amb tots els drets i tots els deures. La nostra legislació, amb les reformes de la Llei d'estrangeria, és cada vegada pitjor, perquè sempre manté un article que és l'excepcionalitat, que vol dir que a qualsevol moment, quan el governant de torn vulgui, pot fer una

"Mentre que pràcticament tots els immigrants del Nord són regulars, perquè pertanyen a la Unió Europea, els immigrants del Sud tenen problemes greus"

L'èxode de les dones

Pere Salvà destaca que la immigració comença a tenir ara una característica nova. El moviment migratori ha esdevingut majoritàriament femení: ja sigui a causa de la reunificació familiar o de la problemàtica que tenen als seus països, el cas és que les dones arriben, soles o amb els seus fills, "perquè saben que hi ha una demanda important de serveis que poden complir. Si un estudia un poc qui demana regularitzar aquí la seva situació, pot veure que en els darrers anys el creixement espectacular de la immigració no és d'homes, sinó de dones i dels infants que duen amb elles".

Bàsicament el paper de les dones immigrants és el de substitutes de les feines domèstiques i d'atenció als infants i als ancians que ja no poden complir les dones occidentals, perquè s'han incorporat al mercat laboral. "Les dones sud-americanes són les que han permès l'alliberament de la dona europea de les tasques domèstiques i d'assistència als ancians", opina Pere Salvà. El fenomen es produeix perquè la incorporació de les dones al món laboral no ha anat acompanyada d'un canvi del model social tradicional on la família, i dins la família la dona, és el nucli que resol els problemes d'assistència als majors, als infants i als malalts: "No s'ha canviat el model, sinó que simplement s'ha substituït la dona que compleix aquesta funció".

Les dones immigrants, i en major mesura si estan en una situació irregular, cobreixen a un cost baix i per tant assumible per a l'àmplia classe mitjana, la manca de serveis públics de proximitat com guarderies, centres de dia per als majors i assistència domiciliària. El seu treball, ocult, permet mantenir una estructura econòmica on les jornades laborals són aclaparadores, i un model de divisió sexista del treball domèstic i de responsabilitats familiars.

Segons Pere Salvà, la primera conseqüència visible de l'arribada de les dones immigrants és l'augment de la fecunditat i de la natalitat a unes Illes on aquesta taxa era de les més baixes del món: "Una conseqüència amb data de caducitat" perquè aquestes dones i, especialment les següents generacions, controlaran la seva fecunditat tot d'una que tinguin a l'abast els instruments necessaris per fer-ho".

Mentre, en arribar, els problemes d'adaptació són, en alguns casos, greus: "Les dones magribines tenen especials dificultats per integrar-se a un sistema d'igualtat teòrica de sexes que és difícilment assumible per la cultura de la qual provenen. Això té conseqüències. Per exemple, quan la dona ha d'acudir al metge i es troba que és un home, és un conflicte que encara no han superat a França, per exemple, amb una immigració molt més anterior a la nostra. Les dones llatinoamericanes han de superar el masclisme que també professen, però tenen una mentalitat més occidental. Tampoc nosaltres no hem assumit encara de forma plena la igualtat entre els sexes".

regularització extraordinària. Els irregulars ho saben. Això es difon de boca a orella, i per això cada dia hi ha cues a les oficines d'immigració. Perquè saben que quan hi hagi molta pressió hi haurà una regularització. Aquest és el problema de la nostra llei.

EL DRET A NO EMIGRAR

-En un món globalitzat, com es respecta el dret a emigrar i el dret a no emigrar?

-La Declaració Universal dels Drets Humans proclama el dret de tothom de viure allà on vulgui. Però ja sabem que això només és un paper. En un món globalitzat el dret de no emigrar es converteix en un problema geopolític i econòmic. Els grans moviments de població a escala mundial no es produeixen entre el Nord i el

Sud, sinó dins els països del Sud. Els més pobres del món fugen a altres països pobres per motius polítics, de guerres, de fam, i d'allà només alguns arriben al Nord. Quan parlem des de la nostra visió egocèntrica europea només ens fixam en els que arriben aquí. Però si considerem la qüestió a escala planetària, els grans moviments migratoris no es produeixen per motius laborals, sinó per altres més dramàtics encara. Al Nord només arriben els que tenen més bona salut, són més vius, tenen qualche coneixement i tenen possibilitats d'arribar. No ens arriben ni els malalts, ni els més toscos. Hi ha hagut una selecció de fet, són les persones més preparades, i quan se'n van provoquen un empobriment encara més gran dels països que han abandonat. Als països més pobres queda la gent amb pocs recursos. Els països que eren pobres els anys seixanta són ara més pobres encara. Els països receptors d'emigració ens aprofitam de la millor energia dels països pobres.

LA LLEI D'ESTRANGERIA

-La legislació espanyola, que és molt semblant a l'europea en temes d'immigració, quin paper compleix actualment?

-Policíaca estrictament. La Unió Europea realitza una funció policíaca i selectiva. Funciona com ho feia la legislació alemanya o francesa en el moment que els espanyols emigraven. Ara simplement ha baixat geogràficament la frontera. Era una legislació selectiva: únicament

"Els competitiu són els immigrants del Nord i els fills dels immigrants del Sud, que ja no volen fer les feines miserables que encomanem als seus pares"

es deixava passar els que feien les feines més baixes, i no es permetia l'entrada dels que podien competir amb els treballadors del país receptor. El gran problema de les Illes Balears és que, en ser dins Europa, les úniques limitacions es poden posar als immigrants extracomunitaris. Unes limitacions que consisteixen a dir, els deixarem entrar fins que els necessitem i quan no els necessitem els podrem expulsar. A posta aquestes dades que ens donen són tan fluctuants.

-Una part de l'empresariat voldria que es facilités l'entrada d'immigrants.

-Sí, sobretot l'empresariat agrícola. Necessiten treballadors temporals per a les collites. Els volen tenir d'immediat, al moment de la plena. I els volen fer contractes legals. La legislació no atén aquesta demanda. Preveu que l'oferta de treball es faci al país d'origen, són les famoses quotes. La tramitació és lenta, i per tant ineficaz. És el gran problema d'aquesta llei: impedeix fer contractes legals als immigrants que ja són aquí irregularment. No és un problema d'incapacitat tècnica de la llei, amaga el desig de control de les fronteres. Hem passat de ser un país que no tenia vocació de frontera, -recordem que els llatinoamericans parlaven d'Espanya com la *madre patria*- a ser els gendarmes del sud

En set anys el nombre d'immigrants empadronats a les Balears s'ha multiplicat per quatre segons el quadre adjunt, elaborat pel catedràtic Pere Salvà:

IMMIGRANTS EMPADRONATS A LES BALEARS

1996	30.000
1997	31.000
1998	37.000
1999	44.000
2000	52.000
2001	66.000
2002	97.000
2003	132.000

de la Unió Europea. La qüestió és que no tenim encara els mitjans per fer aquesta tasca policíaca, i no hem referenciat a les pasteres, sinó a les dues grans portes d'entrada de la immigració clandestina, que són els aeroports de Madrid i de Barcelona.

-I el retorn?

-N'hi ha de dos tipus: l'immigrant del Sud no pensa en el retorn. Fa bots. Va a les àrees més dinàmiques. Si les Balears entren en crisi aniran a Màlaga o al sud de França, però no tornaran al seu país. Ningú del Sud no parla de retorn. Els del Nord sí. Tornaran al seu país quan es facin grans i tinguin problemes assistencials. Gent que a partir dels 75 anys torna dependent i no troba aquí l'assistència que precisa. Hi ha un retorn especialment d'anglesos, ara per ara, els més vells residents estrangers. Perquè aquí no hi ha un sistema de serveis socials al qual puguin accedir. La problemàtica és petita perquè els residents estrangers ancians tenen un nivell de renda alt. Ara el problema s'agreuja amb l'arribada cada vegada més gran d'immigrants europeus d'un nivell més baix. Es trobaran com qualsevol pensionista espanyol, però no tendran ningú que els pugui ajudar en allò que les pensions no fan.

A aquests quadres Pere Salvà mostra que, el març del 2002, el nombre d'estrangers que habiten les Balears és quasi el doble (183.436) del d'empadronats al conjunt dels municipis de les Illes (105.000). Els procedents de la Unió Europea són més de la meitat (101.111). I d'ells, els alemanys són la nacionalitat majoritària (57.640). Dels immigrants del Sud, Amèrica Llatina és la procedència més nombrosa, però el Marroc és l'estat d'on prové el major nombre d'immigrants. El nombre d'immigrants del Sud en situació regular és, segons Pere Salvà, només una tercera part del total.

PROCEDÈNCIA DELS IMMIGRANTS ESTRANGERS A LES ILLES BALEARS. AVALUACIÓ MARÇ DEL 2002

PROCEDÈNCIA	PERMANENTS		TEMPORALS		TOTAL
	EMPADRONATS	NO EMPADRO.	TOTAL	>3 mesos	
UNIÓ EUROPEA	51.559	14.069	65.628	35.483	101.111
RESTA EUROPA	5.679	2.108	7.787	344	8.131
TOTAL EUROPA	57.238	16.177	73.415	35.827	109.242
MAGRIB	11.840	10.680	22.520	3.560	26.080
RESTA D'ÀFRICA	3.407	2.270	5.677	973	6.650
TOTAL ÀFRICA	15.247	12.950	28.197	4.533	32.730
NORD AMÈRICA	2.196	86	2.282	10	2.292
CENTRE AMÈRICA I EL CARIB	2.338	761	3.099	191	3.290
AMÈRICA DEL SUD	23.301	4.901	28.202	865	29.067
TOTAL AMÈRICA	27.835	5.748	33.583	1.066	34.649
ÀSIA	2.970	785	3.755	197	3.952
OCEANIA I ALTRES	2.667	190	2.857	6	2.863
TOTAL ESTRANGERS	105.957	35.850	141.807	41.629	183.436

Font: Elaboració Pere Salvà, a partir de les dades del Padró de Població. INE/"SA NOSTRA"/IBAE

PROCEDÈNCIA DELS ESTRANGERS DE LA UNIÓ EUROPEA. ILLES BALEARS. MARÇ 2002

PROCEDÈNCIA	PERMANENTS		TEMPORALS		TOTAL
	EMPADRONATS	NO EMPADRO.	TOTAL	>3 MESOS	
ALEMANYA	21.285	6.489	27.774	29.866	57.640
REGNE UNIT	12.386	3.129	15.515	5.051	20.566
FRANÇA	5.326	1.718	7.044	276	7.320
ITÀLIA	5.309	1.021	6.330	194	6.524
HOLANDA	1.907	461	2.368	26	2.394
BÈLGICA	1.321	365	1.686	16	1.702
SUÈCIA	1.123	243	1.366	8	1.374
PORTUGAL	839	159	998	23	1.021
ÀUSTRIA	815	196	1.011	13	1.024
DINAMARCA	566	154	720	4	724
FINLÀNDIA	306	86	392	6	398
IRLANDA	258	28	286	0	286
GRÈCIA	69	7	76	0	76
LUXEMBURG	49	13	62	0	62
TOTAL UE	51.559	14.069	65.628	35.483	101.111
EUROPA NO COMUNITÀRIA					
SUÏSSA	1.133	226	1.359	156	1.415
BULGÀRIA	1.050	442	1.492	26	1.518
ROMANIA	778	114	892	38	1.030
ALTRES	2.718	1.326	4.044	124	4.168
TOTAL E NO UE	5.679	2.108	7.787	344	8.131
EUROPA	57.238	16.177	73.415	35.827	109.242

Font: Elaboració Pere Salvà a partir del INE/CRE "SA NOSTRA"

Jaume Font, actual conseller de Medi Ambient, agafa la llarga experiència que acumula com a batle de sa Pobla, municipi d'emigrants, per fer un discurs d'activista de "trinxera", com ell mateix diu. Es lleva de damunt sense cap dissimulació els

La immigració, una oportunitat per a tots

Constanza Forteza

raonaments de fons o les consideracions globals, que són una pèrdua de temps que no té, o una manera, "per a alguns partits", de justificar discursos. Ell, mentre es mou pels corredors de la conselleria com si algú el perseguís, manté l'actitud del batle que ha guanyat les batalles en el terreny personal i vol parlar dels immigrants que ha conegut, de casos, dels problemes que ha hagut de resoldre, dels conflictes que ha evitat. Vol

que la consideració de la immigració canviï les tornes, que s'instal·li una mentalitat optimista, que s'entengui que un immigrant ocupat en un treball que no volem fer nosaltres és una "oportunitat" per a aquesta societat. I, mentre, no crear conflictes artificials, fer i fer per garantir drets i igualtats. I fer perquè d'aquí a deu, dotze o quinze anys, i com a altres països, no ens trobem amb focus empantanats en reaccions de xenofòbia.

- Què pensa quan algunes veus relacionen l'augment demogràfic, i més aviat l'augment de la immigració laboral provinent de països pobres, amb els perills per a la sostenibilitat de les Illes? Considera que raonar d'aquesta manera pot ser perillós?

- Aquest argument pot ser..., dir que l'augment de la immigració pot posar en perill la sostenibilitat... Abans de res jo vull dir una cosa: la gent no es mou perquè sí, es mou perquè allà on és no hi està bé. A cap de nosaltres no ens agradaria haver de moure'ns de la casa on sempre hem viscut. Vénen perquè hi ha pobresa, perquè tenen la il·lusió de mantenir una família, la il·lusió de tenir futur. Per tant, quan es parla d'aquestes coses hem d'anar molt alerta, perquè sense voler podem ferir molta de gent, parlem de gent, de gent que no coneixem, de la qual no en sabem res, no sabem com és la seva feina, com és la seva casa ni la seva sensibilitat. A mi aquest tipus d'afirmacions em preocupen. I més a una societat que es diu moderna i que se suposa que pretén, per a tots, un estat del benestar.

- Però aquesta relació l'ha establerta públicament un partit com Unió Mallorquina. Maria Antònia Munar destacà clarament, a un discurs institucional, que "volem turistes rics", dient que "aquí no hi cabrem" quan es referia a la immigració laboral. Pensa que és possible establir un hipotètic control selectiu d'aquest tipus?

- Bé, aquest tipus d'expressions no provenen només de Maria Antònia Munar. La consellera que era aquí, a Medi Ambient, també va dir que sobraven tres milions de persones.

- Sí, però es referia a l'afluència turística no a la d'immigrants.

- És igual. Les persones són persones, siguin turistes o siguin immigrants. I les persones tenen drets, els mateixos per a tots, iguals per a tots. La qüestió és no fer distincions. La meua responsabilitat, la que em correspon ara, és la de fer medi ambient, és la que em toca ara. L'ordenació del territori i l'urbanisme són competències dels consells i dels ajuntaments, per tant, ells hauran de decidir fins on volen arribar. Ara bé, sabent que el marc, (el marc que no ha pogut tocar ningú), del creixement general, el marquen les Directrius d'ordenació territorial... El creixement del 10% fixat a deu anys a les Directrius, més els percentatges de reconversió territorial, a mi no em preocupen, encara queda espai suficient per créixer progressivament, la qüestió és créixer d'una manera... com diria..?, és que saps que és de complicat aquest tema!

"EL MARC ÉS LA LLEI D'ESTRANGERIA"

- Però, teòricament, una comunitat que no pot tenir control directe sobre els fluxos migratoris i que tampoc no pot incidir en el model econòmic global, l'única manera que té d'influir sobre la qüestió és a través del model territorial. I aquest model o no s'ha incorporat o encara permet creixements molt importants, urbanístics i demogràfics.

- No, aquesta comunitat sí que pot tenir un control sobre els fluxos migratoris, a través de la Llei d'estrangeria, aquest és el marc. Hi ha hagut gent que ha dit que aques-

ta llei hauria de permetre un forat encara més gran per passar la gent. Hem de creure en la Llei d'estrangeria, tot i que resulta absurd veure gent que diu que encara és massa tancada. Una argumentació que contrasta amb la qüestió que vostè em demana, sobre com controlar que no entrin més immigrants, plantejament que és el que fa la societat, aquesta és la realitat. I la realitat, al meu parer, és creure en la Llei d'estrangeria. Perquè si hi creim, té solució el control. En cas contrari, ens trobarem amb una discussió política, plena de plantejaments ideològics, però sense resoldre el problema. S'ha d'aplicar la Llei d'estrangeria, s'ha d'aconseguir que els que vénen aquí respectin els nostres costums, que hi hagi una igualtat de drets de les persones, siguin homes o dones, per als d'aquí i per als de fora, i això significa drets d'escolarització i que, lògicament, tinguin l'oportunitat de viure dignament. I això significa que quan parlem de delictes i delinqüents no s'ha de parlar mai de l'origen sinó de l'actuació d'un ciutadà, sigui d'on sigui. És massa fàcil dir: "ha robat un...", i especificar d'on ve aquesta persona. Això no ho hem de permetre. És injust, això. Ara bé, sense una llei d'estrangeria no hi pot haver control.

"En temes d'immigració s'ha de ser a la trinxera, perquè no hi ha cap manual. Mentre es vulguin muntar lluites ideològiques sobre la qüestió, no es donaran solucions al problema"

- Però la Llei d'estrangeria, tal i com està plantejada, no crea un embut burocràtic impossible de complir?, no genera que els immigrants vinguin igualment i que es trobin permanentment en situació d'il·legalitat?

- Els immigrants vénen perquè fugen de la misèria. A partir d'aquí, és evident que difícilment aturarem les persones que es troben en aquesta situació, no els aturarem! Qualsevol persona que es trobi amb dificultats per alimentar els seus fills, per donar-los un medicament, per dur-los a escola..., lògicament mourà cel i terra per anar a un lloc on aquests drets mínims estiguin garantits per als seus fills. I, des d'aquí, com podem situar-nos? Lògicament, només a través de la llei, en el nostre cas a través de la Llei d'estrangeria. Però resulta que hi ha partits d'esquerres que diuen que és massa restrictiva. Com quedam? El plantejament d'inici està viciat i, és clar, atès que està viciat, no té solució. I en tot això s'ha de ser molt responsable. En temes d'immigració s'ha de ser a la trinxera, és l'únic lloc des d'on es pot aprendre, perquè no hi ha cap manual. Ara bé, mentre es vulguin muntar lluites ideològiques sobre aquesta qüestió, no es donen solucions al problema.

MENYS DISCUSSIONS IDEOLÒGIQUES, MÉS ACTUACIONS

- Però, segons el que diu, no va ser una irresponsabilitat aixecar la bandera d'"aquí sobra gent" aplicada únicament als estrangers dels països no desenvolupats?

- Jo no crec que s'hagin de carregar les tintes sobre Maria Antònia Munar. Al cap i a la fi, és més honest, de vegades, dir allò que un pensa que no l'actitud de la gent que ho diu per darrere per a, després, de cara a la galeria, indicar que la Llei d'estrangeria és massa restrictiva. I a

mi no m'importa el que s'ha dit o s'ha deixat de dir, la qüestió és, en temes de creixement, establir en els plans territorials de cada illa les determinacions que siguin necessàries. I, després, amb relació a la circulació de les persones, aplicar la Llei d'estrangeria. I vull recordar que el Partit Popular, amb l'aprovació de les Directrius de l'any 1999, va acotar aquest tema, pendent que els plans territorials el concretin. Quin és el problema, que no ha de ser un 10% sinó un 5%? Jo, això no ho discutiré. Però és evident que la mare de tot són les Directrius. Al final, el

"Sembla que la gent ha descobert la immigració fa cinc anys quan, nosaltres, el 83 i des de sa Pobra, ja parlàvem de la realitat i ningú no ens escoltava"

plantejament de com hem de ser sostenibles a aquesta terra el marcaren les DOT, aprovades en temps de l'anterior executiu del Partit Popular en el govern de Jaume Matas. La resta és voler aportar al debat un contingut polític partidista. Tot és una qüestió de mesura, en aquest tema i en el mediambiental. Què és més "verd" salinitzar un aquífer per no voler construir una dessaladora o construir-la? Tenim els aquífers d'Inca-sa Pobra en procés de salinització i en una situació que és el resultat de no voler fer una dessaladora a Alcúdia. Conclusió: d'aquí a uns anys tendrem un aquífer d'aigua salada. El tema és la mesura, hem d'aprendre a mesurar. En el tema mediambiental hem d'aprendre a mesurar, en temes d'aigua, en temes de fems..., però discutir tot això en termes ideològics només dur a això que hem vist, a arribar a aquí, discutir i discutir, passen quatre anys i s'ha parlat de tot, però ningú s'ha ocupat de les coses. I, així, potser que tots ens

haguem convertit en uns grans filòsofs, però sense haver-nos ocupat d'arreglar els problemes, de materialitzar les coses. Jo ja fa tants d'anys que estic en política, que sé que si no t'ocupes de les coses..., pot ser hi hagi gent que parli millor que jo, o que estructura millor els seus arguments, però la meua obligació és ocupar-me de les coses.

-Vostè parla més com un batle que com un conseller, sembla que no es vol llevar la mentalitat de batle.

-Sí, potser. Però el que no em vull llevar és la mentalitat de persona, de persona que sap que l'única manera de fer política és fer les coses que els ciutadans volen i no aquelles que personalment t'agradaria fer.

-Sa Pobra, localitat d'on va ser batle, té prop d'un 15% d'immigració, fonamentalment del Marroc, un percentatge superior al de la mitjana de les Balears i a l'espanyola. Quina és l'experiència si tenim en compte que a les Illes la immigració laboral no ha arribat, com en els països del nostre entorn, en un període de 30 o 40 anys, sinó en un període molt més curt de temps?

-Sa Pobra figura ara dins un projecte europeu, transversal, el projecte Equal, que inclou a més petita escala una sèrie de municipis del litoral mediterrani de l'Estat espanyol, per al desenvolupament de polítiques transversals, que es relacionen amb les que es fan a altres llocs, a altres països. I un dels programes del projecte és de lluita contra la xenofòbia. I és cert que la gent sembla haver descobert l'ona migratòria des de fa 5 o 6 anys. Però aquesta ona ve de l'any 83 i nosaltres, des de sa Pobra, ja ho dèiem, però llavors ningú no ens escoltava. Fins i tot, jo havia de lluitar, l'any 91, perquè tot i que a sa Pobra els volíem i no hi havia problemes, s'havien d'explicar les coses als pobles veïns, on no els volien. I havia de dir allò que és obvi, que no els podem negar que s'estableixin, que és una qüestió de drets i, en el cas dels pobles, facilitar-los el lloguer de cases. Realment, el que jo pens és que d'aquesta qüestió el que s'ha de fer és convertir-la en una oportunitat. Perquè aquesta gent ve a fer la feina que no volen fer ni els mallorquins ni els menorquins ni els eivissencs. I, és clar, volem que les feines brutes i més feixugues les facin uns altres, però, després, resulta que no els volem veure quan anam per la plaça. I jo el que dic és que qui pensi així no té futur, perquè aquelles feines que ningú no vol sempre les haurà de fer algú i això s'ha de reconèixer.

SA POBLA: D'UN EN UN

-Sa Pobra pot arrogar-se el paper de capdavanter quant a polítiques d'integració?

-Hem estat pioners quant a parlar amb la gent, per conèixer el problema. No hi ha un manual, llavors només podem dir que hem estat pioners en el contacte amb la gent, hem parlat amb els pares i els hem explicat que els al·lots han d'anar a escola, que no hi pot haver absentisme, hem parlat amb les dones perquè surtin, per explicar-los que no tenen perquè estar tot el dia a ca seva esperant l'home, que poden anar a comprar i que per anar a comprar no hi ha llei d'estrangeria, els hem dit que no necessiten cap llei per ser al poble. I que si han de menester un medicament per al seu fill poden sortir

tranquil·lament i anar al metge sense cap inquietud, o si han de comprar llet o menjar..., i això els ho hem dit a la cara, un per un. Els hem explicat també que aquí tenim uns costums, però que això no implica que hagin de canviar els seus, que no els demanam que ho canviïn tot, però que han de respectar la nostra manera de fer. Hi hem parlat per fer-los veure que han d'aprendre la nostra llengua, perquè vagin a cursos de català i de castellà. I aquesta feina, que és un dia a dia, l'hem feta. I incorporarem, quan ningú no ho feia, els educadors culturals; o els mediadors, que nasqueren a sa Pobla i que ara són per tot.

-I com definiria l'evolució d'aquesta població de sa Pobla des del 1983 fins ara?

-Del 15% de població immigrant a sa Pobla, un 13% o un 14% són magribins. I si és cert que és un tipus de gent que du molt arrelada la seva cultura, també ho és que jo tampoc no he vist que hi hagi diferències amb relació a altres col·lectius d'immigrants, respecten perfectament la nostra cultura. Al llarg d'aquests anys s'ha produït una evolució i una integració molt clara. I no només entre els joves sinó d'una manera bastant global. En aquests moments, molta d'aquesta gent fa feina a la construcció, però no només de peons sinó d'encarregats, a feines amb responsabilitats; hi ha gent que treballa a hotels, o de maitre als restaurants, o de jardiniers. Abans, molts treballaven al camp però tot això s'ha mogut i estan molt distribuïts per sectors.

-I com resolen el problema de la integració de les dones?

-Bé, ara, a sa Pobla, es duen a terme una sèrie de tallers, per exemple, de confecció o de roba usada, per després vendre-la, amb la Creu Roja. És una de les maneres d'intentar que facin activitats fora. No podem dir que les dones facin feina, perquè encara no som capaços de fer que surtin de ca seva. No surten, això és així. I des de l'ajuntament es parla amb els homes, perquè són els que decideixen en els temes d'escola o de metge...; als mítings que jo feia, sempre dirigia el discurs cap als homes, perquè són els que han de canviar en aquest sentit..., i li puc dir que mai no he tengut por de parlar-los clarament. Mai no he tengut cap problema. Que hi ha gent que no acaba de fer-se als costums d'aquí? N'hi ha, això és cert, però aquesta és la feina que tenim. I crec, per l'experiència acumulada, que si invertim hores i doblers, però sobretot hores, es poden canviar les sensibilitats. I, al cap i a la fi, hem de fer d'aquesta situació una oportunitat per a nosaltres, perquè fan feines que nosaltres no volem fer, i després voldrem cobrar les nostres pensions. Hem de ser conseqüents i veure tot aquest fenomen com una oportunitat i no com un problema. Hem de pensar que tot això és una cadena i que d'aquí a quinze anys ningú no se'n recordarà del que passa avui, però el futur depèn d'allò que fem ara. I jo me'n record perfectament de fa quinze anys, de com era abans, tenc una visió de tot aquest fenomen, perquè l'he viscut directament durant molt de temps.

-En aquest cas, sí que podrà fer una projecció sobre què podrà passar en el futur.

-És evident que el flux és mal d'aturar, i més si aquell que ve comunica als altres que poden venir, que aquí hi ha

possibilitats de feina. Però també pens que si hem arribat, per exemple a sa Pobla, a un 15% de la població, tampoc no es podrà estendre molt més. I no és una qüestió de l'activitat que hi ha a sa Pobla, perquè a sa Pobla vénen per viure-hi, no per treballar, vénen perquè hi ha família, coneguts i casa. Perquè no és cert que venguessin a sa Pobla per la feina al camp, a sa Pobla ja fa deu anys que al camp no hi anaven ni cent persones.

-I com s'enfrontaria al típic conflicte que sol dividir les col·lectivitats, que sol radicalitzar les actituds, per exemple el del mocador al cap?

-Mai no hem tengut aquest tipus de conflictes. Des del meu punt de vista aquestes qüestions són per a la gent que té temps per perdre. Les joves segueixen la moda, veuen la televisió i si abans duen mocador al cap, ara no el duen. Si arriben i en duen, al cap d'un any ja no en duren. Ara bé, si es fa un conflicte d'això, si els ho re-treus, hi aniran tota la vida amb el mocador; si no els ho dius, fora problema. Al final, si fas un conflicte d'aquestes qüestions es converteixen en símbols. D'alguna manera nosaltres els arraconam i quan els arracones, es defensen amb allò que tenen. La normalitat és el més important. En un món com el nostre, on el moviment de persones no és el del segle XIX o de principis del segle XX, és molt difícil voler condicionar les coses dels altres i si es fa qüestió, lògicament la gent es posa a la defensiva, però si no en fas, no passa res. Pensem per exemple:

**"Pèrdua d'identitat?
L'evolució no depèn de
nosaltres. El discurs de
"lo nostro" està acabat,
"lo nostro" ja no es
troba enlloc"**

"Si no ens enfrontam ara a les reaccions xenòfobes, d'aquí quinze anys tendrem problemes"

-Considera que hi ha un perill de radicalització d'aquesta societat en matèria d'immigració?

-No, que ha d'anar!, crec que no. Ara bé, sí que hi ha reaccions xenòfobes. I hem d'intentar que la gent entengui que això no serveix de res. Però, a poc a poc, parlant. A sa Pobla, l'any 91, hi havia algunes situacions que podien preocupar la gent, situacions que ara no es donen. Els governants han de fer possible una normalització de les relacions i que desapareguin els sentiments xenòfobs. Per quedar bé, podria dir una altra cosa, però la realitat és que hi ha sentiments xenòfobs i, amb la meua experiència a la mà, el que veig és que si no ens enfrontam a aquesta qüestió ara, i esborram les circumstàncies on aquesta xenofòbia pugui sorgir, tendrem problemes d'aquí quinze anys. I aquesta és la nostra responsabilitat perquè, en el futur, ens podran demanar per què no férem polítiques adreçades a lluitar contra la xenofòbia. Per començar, tots, tots, hem de fer d'aquesta qüestió una oportunitat, contemplar-la des del punt de vista positiu. De la mateixa manera que qui coneix quatre idiomes té més oportunitats, si coneixem cultures diverses, també és un avantatge, un enriquiment. Crec en la societat de benestar, la practic, i he deixat bona part de la meua carrera política per defensar-la. Però no hi ha defensa del benestar si no es fa per a tots, amb independència de si la gent és immigrant o no, hem de mirar-los com a ciutadans.

si miram fotos del turisme dels anys quaranta podem veure dones d'aquí que anaven a la platja amb mocador, i si miram fotos dels cinquanta o seixanta, i dels setanta, veurem dones amb mocador que anaven a missa. Què ha passat? Que els costums canvien. No ens hem d'aturar en això. Ara bé, a alguns partits polítics si els llegeix aquest discurs resulta que queden sense cap tipus de discurs.

-Per què no concreta a qui critica?

-Des del meu punt de vista, el Pacte no va saber dur aquesta qüestió. Per un costat, deien que sobrava gent i per l'altre que la Llei d'estrangeria s'havia d'obrir més. També s'ha de dir que és un tema difícil i, ja ho he dit, jo tampoc no tenc un manual. Hem de ser capaços d'evolucionar sense una solució màgica. Jo només puc argumentar amb allò que sé del dia a dia, de conversar amb els sindicats, amb la Creu Roja, amb les associacions de magribins, amb els directors de les escoles, amb la Conselleria d'Educació, amb la gent de benestar social de l'ajuntament, amb els voluntaris, amb els mateixos immigrants..., amb tots els que hi estan involucrats. És un tema complex, per tant, no podem dogmatitzar. I qui vulgui fer-ho, al final, és normal que se la pegui.

UN PACTE ENTRE PARTITS

-Vostè va presentar una ponència en el darrer congrés regional del PP sobre la immigració. Quines línies d'actuació proposava?

-Una mica tot el que ara deia. És a dir, la defensa de drets iguals per a tots. I, en el dia a dia, fer de la immigració una oportunitat. I sempre dins el marc de la llei. Que la llei s'ha de modificar? Que es modifiqui si és necessari. Però, a partir d'aquí, perdre el temps només amb allò que val la pena. Jo no perdre temps en discussions ideològiques sobre si tal o si qual, però em preocuparé que si hi ha una nina que no va escola hi vagi; hem de fer polítiques que beneficinen els ciutadans. La meua feina és que vagi a escola, que resulta que és una immigrant il·legal?

Doncs, que es preocupi qui s'ha de preocupar, que es preocupi la Delegació del Govern, que jo em preocuparé de les meves responsabilitats, aquesta és la meua feina. La meua feina és que el centre de salut la rebí. Si jo, d'aquí a deu anys, em trobàs que no tenc feina en aquesta terra, lògicament me n'aniria a cercar-la on fos, jo també vull tenir un futur. Ens hem de fer aquestes reflexions, la gent ha de pensar què passaria si ells es trobassin en el lloc d'aquesta gent.

-No té cap temor d'una pèrdua de les característiques culturals per la ràpida i la intensitat de l'afluència immigratòria?

-Jo no puc dir cap on evolucionaran les coses. Ara, el que crec és que tampoc no s'ha de fer problema d'aquestes qüestions. La població infantil està escolaritzada i tots aprenen el català i, de fet, el parlen. A sa Pobla, des

dels tres anys, estan escolaritzats en català. A més, la identitat és una qüestió que està en permanent evolució. La nostra identitat ara no és la mateixa que teníem el 1700, i d'aquí a mil anys, què passarà? Totes aquestes cridades per una suposada pèrdua d'identitat..., clar, aquí hi ha gent que ha de viure de dir això, perquè si no, de què viuria? L'evolució de totes aquestes qüestions no depèn de nosaltres. Evidentment, parlem de cultura, de persones, no del medi ambient ni de la sostenibilitat. Què puc dir jo sobre els fluxos migratoris que pesaran sobre aquesta terra d'aquí a cinquanta anys? De quina manera persones com la meua dona, que és d'Extremadura, que arribaren en els seixanta, han modificat la manera de viure a aquesta terra? És que jo consider que vengueren i modificaren els nostres costums i, a més, crec que per a bé. No és que ho cregui, és que n'estic convençut. Però, és clar, als seixanta la gent no deia el mateix, aquell que llavors tenia por del canvi és el mateix que ara també en té. Aquest és un discurs que està acabat. És el discurs d'aquell que està sempre damunt "lo nostro". Quan ja "lo nostro" no es troba enlloc.

-És partidari d'un pacte per evitar que el tema de la immigració s'utilitzi de manera instrumental o demagògica per part dels partits?

-Personalment, és una proposta que vaig fer la passada legislatura al Parlament i, la realitat és que les forces del Pacte tengueren problemes per consensuar-la. Després, consensuaren una altra formulació i, entre tots, l'aprovaron, però la que es va aprovar no tenia tanta profunditat com la que va formular el meu partit, que portava una càrrega de compromís més forta. Però ja tendrem oportunitat, al llarg d'aquesta legislatura, de tornar a parlar d'això, entre d'altres raons, perquè els partits del Pacte tendran necessitat, ja es veurà, de parlar-ne. Hi ha gent que ha de menester parlar d'això, o sigui, que el tema sortirà, segur. El problema és veure des de quin punt de vista volen parlar, si des del punt de vista de les persones, dels immigrants, o des del punt de vista que pretén justificar les seves posicions.

Mallorca s'ha convertit des de fa uns anys en una terra d'oportunitats. Contínuament arriben persones disposades a començar de zero. Aquí recollim un conjunt de testimoniatges que parlen de l'experiència de la immigració. Són de persones vingudes de diferents punts del món, alguns acaben d'arribar i d'altres ja se senten d'aquí. Viure a un altre país requereix un procés

d'adaptació que mai no sembla acabar. Els papers, l'habitatge i la feina són els primers obstacles a salvar. Una vegada aconseguït el bàsic, per a molts arriba la part més difícil, convertir-se en ciutadà de ple dret. Això vol dir, no només tenir les mateixes obligacions que qualsevol mallorquí, sinó també gaudir dels mateixos drets. Però l'Estat espanyol i gran part de la societat

de les Illes veuen les persones immigrants com a mà d'obra barata, i res més. Més actuacions de l'Administració per facilitar la integració i més espais de trobada entre la societat mallorquina i la immigrant són algunes de les demandes que fan els testimonis d'aquest reportatge. Mesures necessàries per enfrontar el que, sens dubte, serà la societat del futur.

Viatge al paradís

Magdalena Cortés

El boca a boca, la família o els amics són el que empeny la majoria a decidir-se per un lloc determinat a l'hora de començar de nou. Moussa i Tayeb Zouggaghi viuen a sa Pobla. Moussa va sortir fa vuit anys de Nador, al Marroc, i va anar a Barcelona a trobar-se amb el seu oncle. Dos anys després vengué a Mallorca, primer a Maria de la Salut, on va fer feina a un magatzem agrícola, i finalment a sa Pobla, on ha muntat una empresa dedicada a fer marges i parets de pedra. El seu cosí Tayeb fa feina amb ell, arribà a sa Pobla fa sis anys, quan en tenia 16, aquí va acabar els seus estudis i explica que té amics mallorquins i marroquins. Gràcies a la xarxa familiar, a poc a poc han anat arribant a Mallorca altres membres de la família de Moussa i Tayeb, ja són més de vint, i encara en queden molts per venir.

En el cas del col·lectiu marroquí, primer vénen els homes a fer feina, i al cap d'uns anys, quan ja estan establitzats, fan venir la família. És el que explica Zohra Laaroussi, marroquina i medidora intercultural a l'Ajun-

tament de Manacor, segons ella "darrerament hi ha una allau de reagrupament familiar".

Quan s'arriba a un nou país, el primer matalàs és la família i els compatriotes. L'assistència que ofereix l'Administració pública és sovint secundària. Zohra comenta la importància de donar-los una bona acollida i una bona ubicació al principi, i destaca la necessitat que des dels ajuntaments es faci un pla d'acollida municipal que, fins ara, no existeix. Segons ella, "si no s'orienta des del principi, la desinformació i la falta d'ubicació dificulten la integració".

L'arribada és dura, també sobretot perquè ningú no s'imagina què l'espera. Les informacions que arriben als països d'origen mostren un món que res no té a veure amb el real. "Un 99% dels immigrants vénen totalment enganats, es pensen que vénen cap a un paradís de color de rosa", són paraules de

Un 99% dels immigrants vénen totalment enganats, es pensen que vénen cap a un paradís de color de rosa

Zohra Laaroussi, medidora cultural de l'Ajuntament de Manacor.

Juan Carlos Velasco i Linda Chancay, són equatorians i viuen a Palma.

Juan Carlos Velasco, ell i la seva parella, Linda Chancay, ja fa anys que viuen a Palma, són equatorians i fan feina al servei d'atenció a l'immigrant d'USO, al polígon de Llevant. Segons explica, aquest engany no prové directament de màfies sinó "dels mateixos familiars o amics i de les línies aèries". En la seva opinió "si es vol frenar el flux migratori, s'haurien de crear polítiques de desenvolupament entre els països, a més de mostrar a quin lloc vénen i quins són els recursos existents". Linda explica que "allà no ens podem imaginar la problemàtica que hi ha aquí. A l'Equador és molt diferent, quan un estranger va allà li obrin les portes, fins i tot passa per davant dels mateixos equatorians. És tot el contrari". Per al col·lectiu equatorià, posar un peu al Primer Món els suposa deixar un deute molt gran al seu país. Juan Carlos explica que "a l'Equador, per tenir una caseta petita una persona ha de fer 20 anys de feina, i per venir aquí ha d'hi-

La gent necessita més un suport psicològic que econòmic

potecar la casa amb un interès molt alt. Els prestadors s'aprofiten de la situació i li fan firmar un contracte segons el qual si no torna el deute dins d'un temps determinat li embarguen la propietat. Per tant, vénen amb el deute i ja vénen amb un problema, per això es pot dir que són persones totalment vulnerables".

Els russos i els ucraïnesos són els ciutadans d'Europa de l'Est amb més problemes per entrar a Europa occidental. Són els únics que necessiten visat, però només poden sol·licitar-lo una vegada han comprat el bitllet. Això fa que molts perdin els doblers del bitllet si finalment el

consolat els denega el visat. És el que explica Roman Onishenko, un rus de 28 anys que fa un any i nou mesos que viu a Palma. Va venir a Mallorca perquè uns amics li recomanaren, i ho va fer gràcies a un préstec de 1.200 euros, quan el seu sou era de 50 euros al mes. Els ciutadans de la resta de països de l'Est d'Europa ho tenen més "fàcil" perquè no necessiten visat. És el cas d'Stoichko Dimitrov, que té 25 anys i ve de Bulgària. Ells no fugen de la misèria, sinó d'uns països que han caigut en mans de la màfia i de la corrupció i no ofereixen cap futur. El que va empènyer Stoichko va ser adonar-se que feia feina per res, "jo tenia una petita botiga però quan veuen que el negoci et comença a funcionar, comencen a asfixiar-te amb impostos". Roman explica que això és també el que passa a Rússia, on "al principi començaren petites empreses i cooperatives, però quan el poder a l'ombra va veure que la gent tenia doblers, els ho va voler prendre. Els impostos creixen i només et queden dos camins: vendre-ho tot i partir a l'estranger o fer feina en negre.

Els joves que tenen possibilitat de sortir ho fan. Roman explica que si obrissin les portes, tots se n'anirien, afegeix que "després de tants d'experiments, la gent ja no creu ningú".

COMENÇAR DE ZERO

Aconseguir un lloc per viure és el primer obstacle que han de salvar els nouvinguts. El tema dels papers molts el posen en segon terme perquè no tenir-los no impedeix trobar feina. Per al col·lectiu marroquí aconseguir papers sembla no ser un gran problema, segons Zohra "es dona més en el col·lectiu dels sud-americans". Per als marroquins l'habitatge és el principal mal de cap, "a Manacor comparteixen casa dues o tres famílies, i això perjudica la integració".

Moussa i Tayeb viuen a un pis amb sis homes més. De moment, Moussa no té plans que la seva dona i els seus cinc fills vinguin a Mallorca, "trobar casa és difícil i molt car". D'aquesta manera pot estalviar i anar a visitar-los cada tres mesos.

Linda conta que el primer problema que es troben els equatorians són els papers, i el segon, trobar un lloc on viure. "Arrib a un lloc on hi ha molta de gent que hi viu, no és el que m'esperava, vaig a cercar feina i em diuen que sense papers no puc fer-ne. Es comencen a tancar les portes". En la seva feina com a assessora d'immigrants es troba molta de gent amb el seu somni trencat, Linda explica que la gent necessita més un suport psicològic que econòmic. "Sempre intent donar suport a la gent que ve, els dic: jo sé que vols fer feina perquè tens un deute molt gros, però per això no permetrem que ens humiliïn. Perquè nosaltres som éssers humans, no som ni fems ni un ca que viu al carrer, tenim els nostres sentiments, la nostra manera de ser i de pensar. Si no va bé, surt d'allà i cerca una altra cosa".

Trobar casa també és el més difícil segons Roman. El millor és poder trobar una habitació amb uns amics, així és com ell viu ara. Per a Stoichko si no tens qui t'ajudi és molt difícil. Ell va viure els primers deu dies a l'alberg de Can Pere Antoni i després va estar dos mesos al monestir de la Real. Diu que hi va estar bé i que hi va fer amics. Ara viu a les dependències de l'església de Santa Catalina de Sena, recentment reconvertida en parròquia ortodoxa. Allà ajuda el capellà. Cap dels dos no tenen papers. Aconseguir-los és ara per a Roman una prioritat. A Stoichko aquest tema sembla no preocupar-lo tant, diu

que "es pot fer feina sense papers". Roman l'intenta convèncer que no compensa fer feina sense papers: "fas feina fins que t'acomiaden i mentre cerques una altra feina et gastes els estalvis. Vius per fer feina i no val la pena".

El cas de Roman és una excepció. És professor de música i fa feina tocant el violoncel al carrer. Està content, la gent és respectuosa i la policia no li diu res. Stoichko va tenir una mala experiència a una empresa de cristalleria. Quan va acabar la feina no va cobrar i conta que coneix molts d'estrangers sense papers que fan feina i després no cobren perquè l'empresari sap que no el poden denunciar. "Quan no tens doblers tota la feina és bona, no demanes quan et pagaran". Ara Stoichko fa feina de jardiner i cobra sis euros l'hora, segons explica, és el que cobren tots els immigrants. Per a Roman, en canvi, "és millor cobrar menys però tenir alguna cosa fixa". És el que ara vol cercar.

Juan Carlos i Linda expliquen que les feines que troben aquí són físiques, les que no volen els mallorquins: el camp, la construcció... Linda conta que "hi ha molta de gent que no està acostumada a aquest tipus de feina i és la que se'n torna. Aquí ha vingut el ric, el pobre i el més pobre de l'Equador. El més pobre és el que més queda".

Moussa mostra orgullós les fotografies de totes les obres que ha fet. Són totes a la part forana: cases, possessions, fins i tot una paret de pedra al costat de la murada d'Alcúdia. Sembla que el negoci li va bé, encara que ell es queixa que hi ha poca feina.

Que la dona ho té més fàcil per trobar feina és una opinió generalitzada. Linda conta que "una dona, al mes o tres mesos aconsegueix alguna cosa. L'home ha de recórrer més, l'empresari no el vol contractar pel tema dels papers i s'ho ha de suar, si no és a través d'amics o coneguts no aconseguirà treball fàcilment". A més "una dona es tanca a una casa d'assistenta i té menjar i casa".

JUNTS, PERÒ SEPARATS

Com respon la societat mallorquina? Zohra ho té clar: "indiferència, mentre no la molestin, no es pronuncia. En general no veig actituds obertes". Només es desfà en elogis cap als professionals de l'educació, perquè "no només es preocupen de l'educació de l'alumne sinó també de les seves necessitats familiars, socials i econòmiques". Però, en general, Zohra pensa que la societat mallorquina no està preparada per rebre els immigrants. També diferencia clarament entre la situació a Palma i a la part forana. Segons aquesta mediatra intercultural, la integració es fa més fàcil a un poble que a una ciutat gran. "A un poble quasi tothom es coneix. Al principi costa, però una vegada que et coneixen, ja t'obren les portes. A Palma cadascú va a la seva, no es preocupa per res més".

Des de sa Pobra, Moussa és telegràfic a l'hora d'explicar com es troba al poble: "tranquilo, bien". Tant ell com el seu cosí Tayeb repeteixen que és un poble molt tranquil i que s'hi troben molt bé.

Moussa i Tayeb Zouggaghi de sa Pobra, són margers.

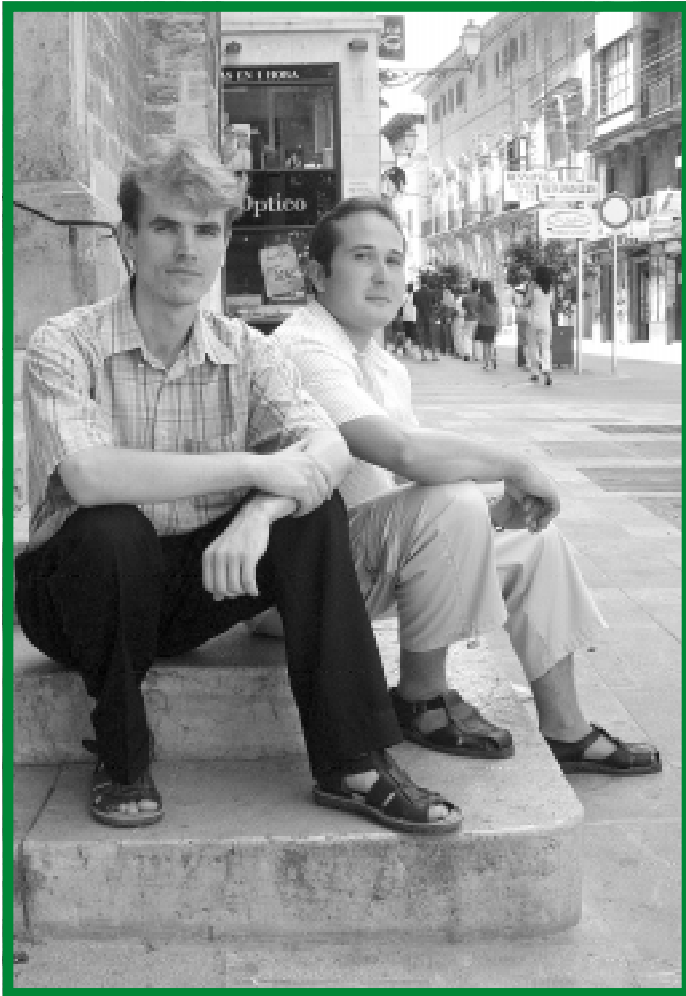
Per a Juan Carlos el problema no és a la societat, sinó a les polítiques que no permeten que les persones de diferents cultures es trobin i es coneixin. "La societat mallorquina no és una societat racista, et dona oportunitats, el que passa és que tot això està manejat per la política,

El futur

Els fills de les persones immigrant seran una part important de la futura societat mallorquina. Linda té una nina de vuit anys i un nin de deu mesos que ha nascut a Mallorca. En la seva opinió, els infants són els que s'integren més aviat. "La meua filla va a un col·legi on les classes són en català. Ella ja no serà immigrant, parlarà català i la societat mallorquina la integrarà. Els nostres fills no obliden la seva cultura, però jo vull que aprenguin la d'aquí perquè el dia de demà no tinguin els mateixos inconvenients que he patit jo". Per a Zohra, però, no està tan clar que els infants s'integrin millor. És cert que tenen més facilitat que els seus pares i també que parlen un mallorquí fantàstic, però, en la seva opinió encara no sabem ben bé quin serà el resultat. "Aquests nins es troben amb dos models diferents que es contraposen: el model de l'escola i el model tradicional de casa seva. Si es fa feina des de les escoles crec que no hi haurà cap problema perquè convisquin".

Els adults es plantegen el futur de maneres molt diferents. "Nosaltres quasi tots tenim la idea de tornar, però fins que tornes ja han passat trenta anys. Com la realitat econòmica és tan difícil, no pots estalviar i tampoc no pots tornar." Així s'explica Zhora.

És cert que tots els entrevistats, d'una manera o una altra, somien amb una vida millor al seu país. Stoichko no té problemes per reconèixer que li agradaria tornar a Bulgària després d'estalviar alguns doblers. Ell es planteja la seva estada a Mallorca com una experiència, com una escola de vida. Roman, en canvi, en principi no pensa a tornar, no només pels doblers sinó també perquè diu que aquí hi ha molta tranquil·litat, mentre que Rússia és molt perillosa. Però un moment després sembla canviar d'idea quan explica que tampoc no és tan mala idea viure aquí uns anys, aprendre idiomes i així poder trobar una feina millor al seu país. Linda vol estar uns anys més i després vol tornar a l'Equador. Tant si queden com si se'n van, tots ells hauran deixat a Mallorca un bocí de la seva cultura que passarà a ser patrimoni de tots.

Roman Onishenko i Stoichko Dimitrov, de Bulgària.

si la política et donàs l'oportunitat de disposar de llocs de trobada, el mallorquí acolliria l'immigrant".

Roman i Stoichko no han notat cap tipus de racisme. Sobretot Roman està molt agraït de com el tracta la gent. "Tens temps i possibilitats, i ningú no et diu: fora". L'església els ha ajudat molt. Primer la catòlica, a la parròquia de Sant Sebastià, i ara la parròquia ortodoxa de la Nativitat del Senyor, al carrer de Sant Miquel a Palma, l'única d'Espanya amb un representant oficial del patriarcat.

OBRIR CANALS DE COMUNICACIÓ

La figura del mediador intercultural es creà a les Illes ara fa quatre anys. El primer es va posar a sa Pobla a causa dels problemes que plantejava el col·lectiu marroquí als professionals de l'àmbit educatiu, social i sanitari. Zohra Laaroussi fa dos anys que és mediadora a Manacor. És de Tànger i arribà a Espanya l'any 94. Una de les seves feines ha

estat fer de mediadora a El Egido, a Almeria. Zohra valora positivament el Pla integral d'atenció a l'immigrant que en els darrers quatre anys ha posat en marxa diferents actuacions per facilitar la integració. Demana que s'fronti el fet migratori per evitar conflictes com els d'Almeria, on no hi havia cap política d'integració.

Si la política donàs l'oportunitat de disposar de llocs de trobada, el mallorquí acolliria l'immigrant

La integració social del col·lectiu marroquí és la que sembla, a simple vista, més problemàtica. S'ha de tenir en compte que el col·lectiu marroquí que viu a la part forana ve del món rural, de pobles molt aïllats, i desco-neix totalment l'estructura d'una societat moderna. Zohra explica, per exemple, que moltes de dones no surten de ca seva, no perquè els homes no les deixin, que és el que molta de gent pensaria, sinó perquè "se senten perdudes i si surten no saben tornar a ca seva". Diferencia aquests col·lectius dels marroquins que viuen a Palma que "vénen de ciutats grans, tenen uns recursos propis, personals i formatius i no els és difícil integrar-se".

Per a Zohra "el factor religiós no és una dificultat per a la integració, i si el col·lectiu vol practicar les seves oracions ha de tenir la seva pròpia mesquita." Per a Moussa i Tayeb, la religió no representa cap problema, són practicants i van a resar a la mesquita de sa Pobla. Tampoc no crea conflictes que les dones vulguin fer feina perquè, segons Zohra "quan elles aconsegueixen una feina, no ho veuen com una via per independitzar-se, segueixen sent dones de ca seva i només volen contribuir al benestar de la família. L'home continua duent la veu cantant".

En el cas del col·lectiu marroquí, a l'hora de parlar d'adaptació a la cultura del país, Zohra fa una diferenciació entre els homes i els nins i les dones. "Jo veig més fàcil fer feina amb els nins i les dones que amb els homes. Els homes vénen amb una idea fixa: fer feina, estalviar el màxim i mantenir la família. No s'esforcen per perfeccionar l'idioma, els basta d'entendre's a la feina. En canvi les dones no, elles sí que volen aprendre mallorquí per poder parlar amb les veïnes". Zohra té posades les seves esperances en els nins i les dones "són dues peces claus per a la integració".

La manca de mitjans i d'espais de reunió són alguns dels obstacles que dificulten la integració. És el que denuncien Juan Carlos i Linda: "A nosaltres ens demanen integració, però com ho feim si ni tan sols no podem comptar amb uns doblers per poder fer una activitat en condicions". "Tenim veu en quantitat, però no en qualitat". Així es queixa Linda de la situació del col·lectiu equatorià a Mallorca. "Quan des de l'associació d'equatorians hem demanat una subvenció a l'Ajuntament, hem rebut el mínim, perquè no puguem dir que no col·laborem. Les subvencions sempre van a les grans organitzacions".

La creació d'espais de trobada també és una de les demandes de Zohra. "Quan parlem de la integració sempre s'enfoca des de l'immigrant. Se'ns oblidada que s'ha d'enfocar des de les dues bandes". Zohra proposa més trobades interculturals perquè "hi ha un desconeixement total per les dues parts i el mallorquí no té, com nosaltres, la necessitat d'apropar-se".

El desconeixement mutu crea por i falsos tòpics. Segons Juan Carlos "sempre es mostra la immigració com un efecte negatiu" i el que fa falta és "crear espais en lloc d'enfrontar uns grups als altres". La vinculació de la immigració amb la delinqüència és criticada per Juan Carlos i també per Zohra, segons aquesta darrera: "els mitjans de comunicació només tracten el tema de la immigració per relacionar-lo amb la delinqüència i això cala molt negativament a la societat". Precisament per això el propietari d'una carnisseria àrab de Palma es va negar a participar a aquest reportatge. No vol parlar mai més amb cap periodista, perquè ha tengut algunes males experiències. Conta escandalitzat que fins i tot, una vegada, el varen relacionar amb la guerra de l'Iraq.

Isidor Marí, sociolingüista, creu que s'ha de garantir una bona convivència entre les cultures per assegurar la supervivència del català. Afirmar que la interculturalitat és una qüestió en què tothom hi té un paper i que ha de ser cosa de tots. Si es vol una cohesió social satisfactòria –diu– "seria un gran error deixar aquesta qüestió només en mans de l'Administració". D'altra banda considera que la realitat del català a les Illes es troba en una situació de regressió a les zones urbanes i que es conserva més a les zones menys turístiques.

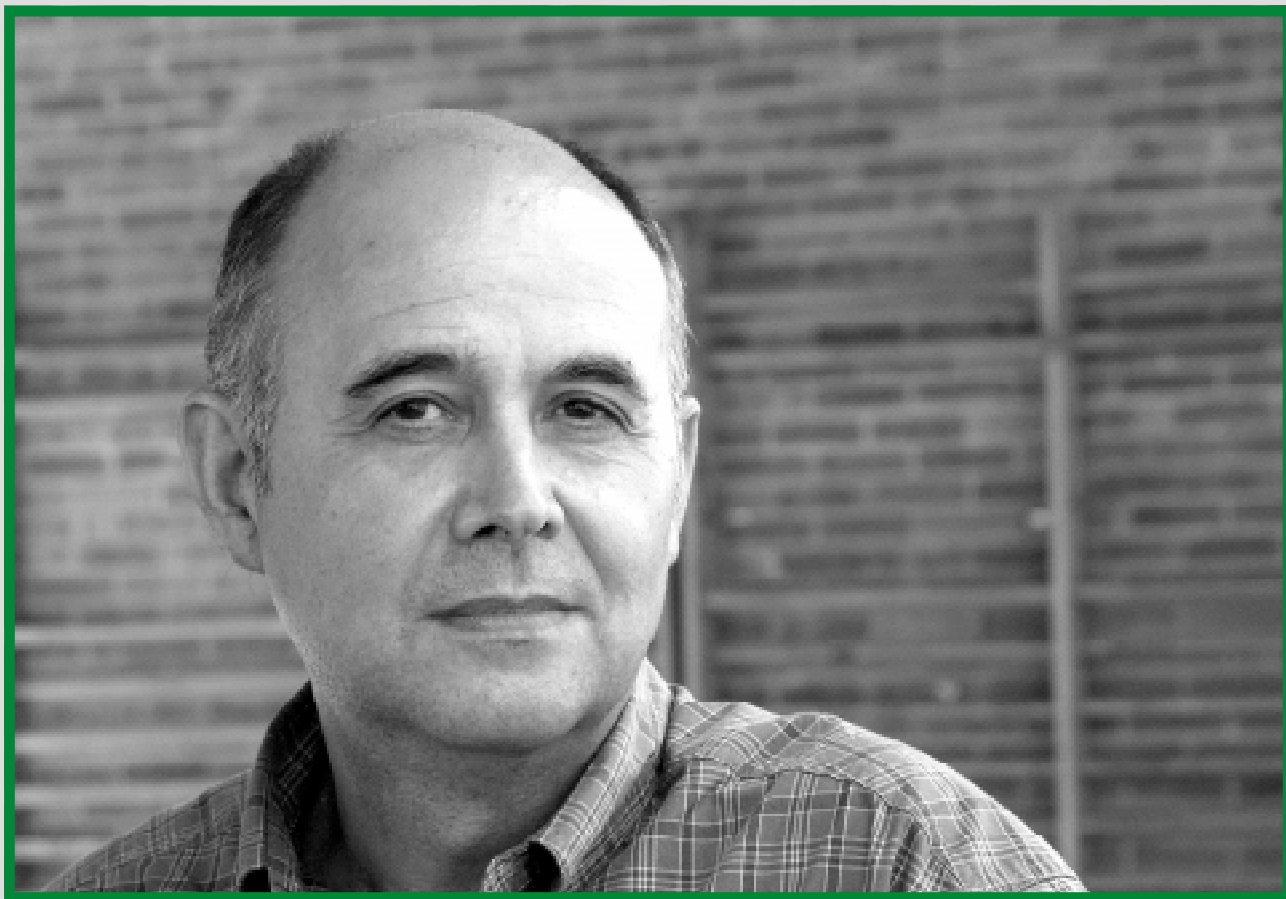
La interculturalitat és cosa de tots

Antoni Oliver

-Troba que el paper protagonista en la tasca de fer efectiva la convivència intercultural ha de ser de la societat civil o de les institucions?

-Ha de ser una cosa de tothom. Si volem que hi hagi una cohesió social satisfactòria seria un gran error deixar això exclusivament en mans de l'Administració o de les organitzacions no governamentals que es dediquen a fer tasques d'acollida als immigrants. És un tema

que implica tothom, el sistema educatiu hi té un paper important, evident, però tot l'entorn cultural de les mateixes escoles hi té una feina a fer. De fet, ja ha començat en diferents programes, com "Vivim plegats", i això són experiències amb la societat civil que també, des dels mitjans de comunicació i associacions culturals, poden facilitar que no hi hagi una divisió per raons culturals o socials. Hi ha moltes coses que l'Ad-

ministració no pot fer si no és amb una participació social molt àmplia.

-Algunes d'aquestes mesures es reflecteixen al Pla d'immigració.

-La primera qüestió, i aquesta és una de les línies del Pla, és que l'immigrant ha de ser un ciutadà amb tots els seus drets. Però el més important és establir una relació directa amb l'immigrant, perquè li pots donar una guia de conversa, però el que realment és important és la comunicació, la relació i que hi hagi una identificació amb la terra d'acollida.

-Hi ha gent ara molt contrària de la multiculturalitat. Per part de la dreta s'han donat polèmiques, com per exemple la de la nina que duia mocador per anar a escola a Madrid i no la deixaven entrar.

-Sí, hi ha hagut polèmiques i crec que aquests signes externs no tenen gaire importància. El multiculturalisme, segons com s'interpreta pot ser molt dolent. Per això jo tendesc a parlar d'interculturalitat, més que de multiculturalisme o multiculturalitat. Perquè, hi ha gent que interpreta que la societat del futur serà una societat on cada cultura visqui tancada en ella mateixa i pretengui que no necessita relacionar-se amb cap altra de les cultures que l'envolten.

Es pensa en una societat que fos com un mosaic, on hi ha diferents grups culturals posats un al costat dels altres, però sense relació entre ells. Jo estic en contra d'aquesta imatge. En canvi si parlem d'interculturalitat ens referim a relació intensa entre totes les cultures, tot partint de la base que hi ha unes cultures que arriben i una cultura receptora i que la cultura receptora ha de veure assegurada la seva continuïtat històrica.

-La idea seria l'intercanvi amb la resta de cultures?

-La nostra llengua i la nostra realitat cultural de les Balears han de ser compartides per tothom, encara que només sigui d'una manera instrumental. La gent ha de sentir que

"Si parlem d'interculturalitat ens referim a relació intensa entre totes les cultures, tot partint de la base que hi ha unes cultures que arriben i una cultura receptora i que la cultura receptora ha de veure assegurada la seva continuïtat històrica"

Isidor Marí i Mayans va néixer a Eivissa el 1949. Va ser professor de la Universitat de les Illes Balears entre 1972 i 1980, quan es traslladà a Barcelona per fer-se càrrec dels Serveis d'Assessorament Lingüístic de la Generalitat de Catalunya (1980-1989). Posteriorment fou sotsdirector general de Política Lingüística fins el 1996 i simultàniament director del Centre de Terminologia Catalana (TERMCAT). Actualment és director d'Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya. Entre altres obres, és autor d'Un horitzó per a la llengua, Plurilingüisme europeu i llengua catalana. Recentment ha publicat un treball que estudia la problemàtica de la immigració amb relació a la llengua titulat Una política intercultural per a les Balears.

aquí aquesta diversitat cultural és viscuda d'una manera positiva, que no hi ha cap voluntat d'imposar als immigrants l'abandonament de les seves llengües d'origen per passar a viure d'una manera diferent, sinó que volem que comparteixin uns mínims de relació entre els uns i els altres i que respectin el sistema democràtic, perquè hi ha coses que no perquè als seus països d'origen es facin d'una manera determinada aquí s'han de poder fer igual. Per exemple, en qüestions de gènere: els drets de la dona han de ser respectats tant si aquesta dona és d'un origen o un altre. No pel fet que a un país determinat la dona tenguin un paper de submissió o que es practiqui l'ablació de clítoris, aquí això s'ha de respectar com a diferència cultural, de cap manera!

MEDIADORS CULTURALS

-S'ha d'implantar la figura del mediador cultural?

-Ja s'implanta. Alguns problemes s'han produït perquè no s'ha actuat preventivament i han agafat una gran virulència. Per això és important que la societat s'adoni que és ara que s'ha de construir una relació satisfactòria. S'han de conèixer les possibles causes de conflictivitat per resoldre-les abans que esclatin els conflictes. Quan a un barri o a un poble hi ha hagut incidents és molt difícil reconduir la relació. Ara és quan realment té sentit fer una política intercultural i té eficàcia. Si no es fa a temps, és quan es posa el sediment per a un futur conflicte.

SITUACIÓ SOCIOLINGÜÍSTICA

-Quina és la situació sociolingüística a Balears?

-És difícil de resumir en poques paraules. Hi ha diferències entre les illes. Menorca és l'illa on hi ha hagut canvis socials, demogràfics i econòmics més limitats i ha tengut una estabilitat més gran de la societat i on, per tant, la llengua catalana es troba en una situació més favorable. A l'altre extrem trobam Eivissa i Formentera on tots els canvis de població han estat majors i ara tenen una situació més complicada quant a assegurar una transmissió normal de la llengua a tots els nous ciutadans perquè el català pugui continuar sent la llengua de relació social. A Mallorca hi ha casos diferents, a la ciutat de Palma i als nuclis turístics la situació és bastant semblant a la d'Eivissa, hi ha molta gent arribada de fora i és necessari fer un esforç especial de transmissió de la llengua i de reconeixement públic de la necessitat d'usar-la a totes les activitats. I també hi ha parts de Mallorca on la situació pot ser comparable a Menorca, on hi ha una estabilitat relativa i el català continua sent una llengua de relació corrent entre la gent i on fins i tot la gent que arriba es troba amb un ambient favorable que a poc a poc fa que assumeixi l'ús de la llengua. Hi ha una situació una mica desigual i això vol dir que segurament és necessari actuar de manera proporcionada a cada uns d'aquests llocs.

POLÍTICA LINGÜÍSTICA

-Quina ha de ser la reacció en matèria de política lingüística en aquesta situació?

-Durant aquesta darrera legislatura hi ha hagut un esforç especial en tots els camps de la política lingüística per tal de facilitar que la llengua fos coneguda i apresada no sols a través de l'ensenyament, sinó a través d'una sèrie de cursos per a adults que s'han fet, per sectors professionals i per a estrangers. També hi ha hagut un esforç que entenc que va molt bé, sobretot a les escoles, amb relació a les mares i també hi ha hagut una feina per reforçar el prestigi de la llengua, per donar-li un reconeixement com a llengua oficial pròpia de les nostres illes, perquè l'Administració de manera exemplar assumeixi aquesta llengua amb peu d'igualtat de la de l'Estat, el castellà, i assegurí que és emprada com a llengua habitual a l'Administració. Hi ha hagut també, tot i que encara és en una fase inicial, iniciatives perquè els comerços i els establiments públics assumissin el català com a llengua pròpia. Dissortadament encara n'hi ha bastants de comerços que donen al català menys importància que a una llengua estrangera.

Durant aquests quatre anys s'havia entrat en una activitat molt sistemàtica i general de recuperació de la llengua. En aquests moments hi ha hagut un canvi polític i sembla que els nous responsables del Govern de les Illes Balears més aviat tenen tendència a disminuir aquestes mesures per potenciar la llengua. Això a mi em sembla bastant absurd, perquè tenen un mandat estatutari, legal, que es va fer en temps del PP, el mateix partit que governa ara. Entenc que si no es manté una activitat de normalització lingüística intensiva i especialment a aquestes zones on hi ha hagut uns canvis socials molt profunds, serà bastant difícil que la llengua catalana mantengui la condició de llengua d'ús públic. Això és una responsabilitat que la societat de les Balears hauria de tenir molt en compte, perquè ens hi jugam el futur cultural d'aquestes illes.

-Què se li ha de fer entendre a l'immigrant respecte del tema de la llengua i cultura de les Balears?

-Quan parlem d'immigrants ens referim, d'una manera molt general, a persones de diferents països que vénen aquí, però en realitat hi ha unes diferències moltes grosses. Com a mínim, a part de les diferències culturals que marquen molt les facilitats o dificultats per adaptar-se a la nova societat, jo crec que hi ha tres grups socials bastant clarament diferenciables. Un primer grup seria el que entenem per "immigrants", gent que cerca feina perquè al seu país no en té, per tant mà d'obra, a vegades qualificada però moltes vegades no qualificada. Aquest grup és molt diferent dels altres dos col·lectius: un que està integrat per professionals estrangers que tenen aquí una activitat, generalment relacionada amb la indústria turística. Mentre que un tercer grup serien residents, persones jubilades o que poden passar llargues temporades a aquesta terra, amb un clima més agradable que al seu país. I hem de dir que és difícil que el col·lectiu de residents faci un esforç d'adaptació, fins a un cert punt això és comprensible, encara que als llocs on es concentra aquests tipus de població, evidentment representa que hi ha uns illots de persones que no solen tenir gaire

relació amb la població que els envolta. Aquest és, segurament el cas més complicat a l'hora d'aconseguir que hi hagi una relació social i lingüística normal.

-I respecte dels altres dos col·lectius?

-Els altres dos col·lectius crec que són els que tenen relació laboral, social i educativa, en el cas que tinguin fills. Aquests col·lectius han d'entendre que per viure en aquesta terra els és convenient, encara que no és necessari, conèixer progressivament, en la mesura que puguin, i sobretot els seus fills, la llengua del país, per poder tenir una relació plena i completa amb tota la gent d'aquí. Això, en l'etapa anterior del Govern de les Illes Balears, s'havia enfocat d'una manera bastant adequada, amb tota una sèrie de mitjans. Primer es feren uns programes de televisió que es deien "Gent d'aquí", després es va fer un vídeo on es mostraven exemples positius de persones que, procedents d'altres cultures, i amb altres llengües, de vegades de països molt llunyans, explicaven la seva experiència i la utilitat que per a ells ha tingut saber català en tota la seva activitat i relació. És possible viure a les Illes Balears, sense conèixer gaire o sense conèixer en absolut el català. Però també és veritat que la gent que aprèn la nostra

Una política intercultural per a les Balears

El darrer títol publicat pel sociolingüista Isidor Marí (Eivissa, 1949) és un informe sobre llengua i immigració: *Una política intercultural per les Balears*, a la col·lecció Espai de Formació Cultural. Aquest treball va ser el resultat –segons les seves mateixes paraules– d'un procés iniciat el 1998 quan es començà a interessar per un tema que en aquell moment no pensà que tengués tanta de repercussió a les Illes.

A aquest informe analitza els canvis demogràfics que hi ha hagut, les diferents polítiques interculturals de diferents països i fa una proposta de possibles línies per a una convivència intercultural satisfactòria a les Balears. És un intent d'apuntar la construcció d'una convivència intercultural basada en el reconeixement recíproc de la cultura pròpia i de les cultures que arriben, perquè hi hagi un acord en el sentit que uns assumeixin la diversitat dels altres i els altres, la realitat lingüística i política del país on van a viure. Marí defensa a aquest treball que tothom té un paper en aquesta tasca que s'ha de desenvolupar mitjançant programes i polítiques transversals, d'educació, informació i acollida.

Llengua té unes possibilitats molt millors de relacionar-se i de realitzar segons quines activitats professionals; el català li és útil i pot facilitar-li una bona relació amb les entitats amb les quals ha de relacionar-se, tant si són entitats públiques com empreses o clients. I evidentment també suposa una millora en la relació humana, perquè hem de tenir en compte que les persones també necessitem una certa identificació. Una persona que ve aquí i aprèn la nostra llengua, té una relació social més satisfactòria que si es mou al marge. Arguments per conèixer la nostra llengua n'hi ha molts i s'havien començat a presentar i a difondre. Esper que aquesta tasca continuï, perquè no tendria gaire sentit que es posàs en perill la cohesió social en el futur. Aquí ens hi jugam molt, perquè no és una qüestió només de política lingüística. És una qüestió de convivència, de respecte recíproc i d'evitar conflictivitat i friccions entre sectors diferents de la societat.

"Hi ha països que poden servir de referència a una política multilingüe molt equilibrada i bastant a prop dels ideals. Suïssa és un cas, Finlàndia, un altre i Canadà, un altre"

INTEGRACIÓ CULTURAL

-Quin paper ha de jugar la integració cultural?

-Clar. Hem de tenir en compte, i jo he insistit moltes vegades en això, que no es pot parlar d'integració lingüística sense considerar tots els altres aspectes de la integració. Una persona que arriba aquí, sobretot si es tracta d'aquesta classe de persona que ve sense feina, de vegades sense casa, ha de tenir una acollida que no sigui exclusivament lingüística. Però, al mateix temps, tampoc no es pot prescindir de la realitat lingüística. Comprenc que a una persona que cerca resoldre unes necessitats urgents i bàsiques no li podem dir, vostè el primer que ha de fer és anar a un curs de català. Això seria grotesc. Però tampoc no podem amagar-li la realitat, és a dir, fer veure que aquí no existeix cap altra llengua ni cultura. Se li ha de fer veure que li serà

convenient familiaritzar-s'hi, al seu moment i al seu ritme. És una estafa i a l'immigrant se li fa un mal favor quan no li explicam que hi ha una llengua oficial pròpia i que moltes coses funcionen en aquesta llengua i que hi ha una part important de la població, la meitat o més, que parla aquesta llengua i que per tant a ell i als seus fills els serà molt útil començar un projecte d'aproximació a aquesta llengua per aprendre-la a poc a poc, a mesura que també s'integra en altres aspectes.

D'altra banda hi ha una responsabilitat social en això. Vivim a una societat que tendeix a despreocupar-se de les responsabilitats socials, és una societat d'oci, de serveis, i aquesta mentalitat de les Illes Balears no fa fàcil la implicació en la tasca de la integració. No només és una qüestió d'integrar la immigració que necessita una assistència especial. Hi ha molta gent que ve de fora i la relació entre la societat receptora i tota aquesta gent s'ha de produir a tots els nivells. Les mateixes associacions culturals haurien de fer, ja ho fan en part però haurien de preocupar-se'n molt més, programes de relació intercultural. I les administracions haurien de facilitar això com es fa a altres països com Canadà o Austràlia on existeixen programes estatals on se subvencionen activitats de relació entre cultures.

PREJUDICIS LINGÜÍSTICS

-Jo em vaig trobar l'altre dia amb una persona subsahariana que venia discos pel carrer i parlava mallorquí, era capaç de seguir una conversa.

-Ja havia après que això era beneficiós per al negoci. Ara, hi ha una cosa que és veritat: encara que a vegades es diu que aquestes persones que vénen de cultures molt llunyanes i amb una llengua que no té cap relació amb la catalana tenen més dificultat per aprendre el català, no sempre és cert, perquè moltes vegades vénen d'un país on coexisteixen diverses llengües, per tant ja estan acostumats a una relació multilingüe. Després, són gent que no té cap prejudici i no tenen les reserves d'algú que es pensa que té una llengua universal i molt important, una llengua que basta, i no es pot rebaixar a aprendre'n cap altra. Moltes vegades aquest tipus de prejudici de superioritat és la barrera que fa que no hi pugui haver una relació amb altres llengües. Aquesta gent no té aquests prejudicis i a les escoles hi ha infants d'aquests països llunyans que parlen català normalment.

-Si no hi ha prejudicis es pot aprendre català com es fa amb el francès o l'anglès?

-És més fàcil. Tenen una major predisposició que altres. Perquè quan una persona té un prejudici cap a una llengua no l'aprèn fàcilment. És una qüestió de tenir bona o mala disposició. Per a això és molt important que hi hagi una relació social que també justifiqui l'aprenentatge de la llengua. A la gent no li neix l'interès per una llengua simplement per un afany de coneixement, n'ha de treure un profit que no ha de ser necessàriament material, sinó, per exemple, per tenir una bona relació amb la resta de persones amb les quals conviu. A Balears hi ha hagut programes per a aquesta integració lingüística i a Catalunya han fet el

programa "Voluntaris per la llengua" que consisteix a formar parelles de conversa, a partir d'uns cursos que hi ha per a estrangers. Cerquen voluntaris d'entitats culturals o socials perquè facin una hora a la setmana de conversa on sigui, van a passejar o a un bar. Evidentment que això no es limita a la utilitat que pugui tenir per aprendre a parlar, perquè aquesta persona que comença a aprendre català, al mateix temps que fa pràctiques té una persona del país que li serveix de referent per a tot allò que és conèixer la realitat de la ciutat o del barri on viuen, per saber altres coses sobre la llengua, la cultura, l'origen, la relació entre uns i altres, els costums, etc. I viceversa, perquè la persona del país que els dona conversació de català també pot conèixer altres realitats, unes cultures i unes formes de vida que s'han de respectar i apreciar.

-Encara és vigent aquesta equació de "llengua igual nació"?

-Que cada país tenguí una sola llengua és un tòpic. I a vegades hi ha situacions grotesques i gent que pensa que a Suïssa parlen suís i a Bèlgica belga. És un tòpic que, realment fa mal, perquè la gent que arriba aquí creu que van a un país on parlen espanyol. Hi ha la responsabilitat de tots els poders públics d'explicar-ho bé i de fer-ho entendre amb tota la informació. Però aquest tòpic també es trenca. Aquí crec que el plantejament que vol que hi hagi una identificació immediata amb la llengua pròpia, de les Balears no és possible, requereix un cert temps. Aquest procés ha de començar per una identificació amb un marc institucional, social, democràtic, per conèixer quin és el règim jurídic dins el qual vius i saber que hi ha una llengua oficial pròpia. Aquesta primera identificació és la que pot donar lloc a una progressiva identificació amb la llengua i la cultura com un element instrumental, tot respectant que cadascú conservi la seva llengua d'origen,

però a la vegada que se li permet adquirir com una capacitat lingüística més, la llengua de la terra que ha triat per viure. És un procés a la llarga, on després, si aquesta persona vol, ja decidirà identificar-se i sentir-se una persona d'aquesta terra.

BILINGÜISME

-Existeix el bilingüisme perfecte?

-No sé si existeix la perfecció en bilingüisme o en qualsevol altre camp. És molt difícil que hi hagi una persona que tenguí un domini simètric, idèntic, de dues llengües. El que sí que es dona bastant són persones poliglotes, que coneixen bastant bé diverses llengües. Això cada vegada passa més i és bo que passi, però normalment aquestes llengües tenen una vinculació diferent amb la personalitat i amb la identificació i la consciència de cadascú. Perquè llevat del cas que sigui una persona que ha nascut a una família bilingüe i ha tenguut una relació, social i d'educació, equivalent en les dues llengües, evidentment tret que això s'hagi produït, la persona ha après una llengua amb relació a unes persones i a un medi social i no hi pot haver una simetria exacta.

-Sempre hi ha una llengua que s'usa més que l'altra.

-Bé, això en el nivell personal, és així. Jo parlava més aviat de la influència de tipus social en l'aprenentatge. D'altra banda, en el cas d'una societat, a tots els llocs on no hi ha una situació de subordinació lingüística, la llengua pròpia del territori és la llengua habitual en la relació pública. Això passa en qualsevol societat lliure del món, la llengua del país és la predominant en la relació pública, econòmica i administrativa. Això no vol dir que no hi hagi, després, altres llengües que puguin ser usades complementàriament i que hi hagi algun

cas de ciutats, com per exemple Brussel·les on és necessari trobar una convivència de diferents llengües, tot procurant que hi hagi una presència equivalent de dues llengües en un mateix entorn. Però això és excepcional, la situació normal és que cada llengua al seu territori sigui la llengua predominant. I aquí ha estat a l'inrevés i ha estat així per raons històriques prou conegudes i és que aquí estava prohibit el català. I això fa que molta de gent es pensi que és lògic que a la seva mateixa terra el català estigui en una situació

“La nostra llengua i la nostra realitat cultural de les Balears han de ser compartides per tothom, encara que només sigui d’una manera instrumental”

de subordinació, quan en realitat no hi ha res més absurd. El fet que el català tenguí un lloc públic de primer nivell, de primer ordre, hauria de ser la situació normal, més aviat és estrany que no sigui així. És un signe de subordinació social que s’ha de superar. Això ho diu la Llei de normalització lingüística de les Balears en el seu preàmbul on s’explica que hi ha dues llengües, una, la pròpia del territori, que és la catalana. Per tant, l’objectiu que marca la nostra legislació és que arribi a ser la llengua normal per al públic. I s’hi diu també que el castellà és una llengua oficial que ho és a tot l’Estat, i que per tant les persones que volen usar el castellà l’han de poder usar, té el mateix nivell, però és oficial per una altra raó.

-Què li semblen els models monolingües per garantir l’ús predominant del català i facilitar la integració de la gent de fora?

-Un es pot imaginar situacions que no siguin l’actual, però és un poc fictici. A les Balears fa cent anys es podia imaginar que amb una sola llengua tothom podia viure, perquè un 90% de la població parlava català i era imaginable una situació amb una sola llengua pública. En aquests moments ni tant sols català i castellà són suficients. Evidentment, sí que crec que s’hauria de tendir a una legislació que deixàs més clar que tothom ha de tenir dret a viure en català a les Balears. Tots els establiments públics, tots els professionals que presten serveis al públic, han d’estar en condicions d’utilitzar el català per atendre el públic, aquest és un objectiu que tothom ha de tenir clar. És una desigualtat injusta que una persona que és a les Balears, que parla la llengua pròpia històrica de les Illes, que és una llengua oficial, se’n vagi a un establiment públic i que aquell establiment, simplement perquè no s’ha preocupat de seleccionar personal que sàpiga aquesta llengua o que vagin a uns cursos que si volen són gratuïts, no li faciliti una relació en català que sí que facilita als que parlen anglès o una altra llengua. Aquesta és una situació contradictòria.

PAÏSOS DE REFERÈNCIA

-Què li sembla, per exemple el model canadenc, on hi ha dues llengües en absoluta igualtat de condicions?

-Hi ha països que poden servir de referència d’una política multilingüe molt equilibrada i bastant a prop dels ideals. Suïssa és un cas, Finlàndia, un altre i Canadà,

un altre. I, encara que hi ha hagut conflictes lingüístics, com a mínim, el model constitucional de Bèlgica també és bastant interessant.

El cas que més s’assembla a Espanya és Suïssa, perquè amb unes quantitats absolutes de població diferents, les proporcions de les quatre llengües de Suïssa i les de les quatre llengües d’Espanya són molts iguals. Hi ha una majoria a Suïssa que parla alemany que equival, aproximadament a la població dels territoris monolingües castellans d’Espanya. Hi ha una segona llengua que és el francès que també, aproximadament equival al 25% de persones que viuen a un territori de llengua catalana, a l’Estat espanyol. Hi ha una tercera llengua que en el cas suís és l’italià i a Espanya, el gallec. I una quarta que per als suïssos és el romanx i a l’Estat espanyol el basc. A Suïssa es parteix de la idea que cada llengua és la primera al seu territori. Per tant els cantons que són monolingües si són alemanys parlen alemany i la llengua pública és l’alemany i si vas a un altre cantó on la llengua territorial històrica és el francès, la llengua que predomina és la francesa o l’italiana, segons els casos. Allà les institucions de l’Estat, el parlament, els ministeris, els tribunals estatals, funcionen en totes les llengües, qualsevol dels ciutadans que vulgui relacionar-se amb un ministeri pot escriure en qualsevol de les llengües i li contesten en aquella llengua, si és un diputat pot parlar en qualsevol d’aquestes llengües a les corts. Això pot semblar una mica estrany, perquè Espanya té una tradició centralista, uniformista, i aquestes coses semblen de l’altre món, però això és un equilibri lingüístic en el qual tots es consideren iguals, parlin la llengua que parlin.

-I aquí, a l’Estat espanyol, no veu vostè cap possibilitat que s’avancin quant a aquests temes?

-La ruptura per part del PP del diàleg constitucional dificulta les coses. El problema que tenim ara és que tenim un Govern central que es nega a parlar, a dialogar políticament, amb unes parts de l’estat, Catalunya, el País Basc, etc., que voldrien replantejar la seva situació dins el marc estatal i hi ha una posició de retorn cap a un uniformisme, amb una interpretació restrictiva de la Constitució que tendeix a fer que l’espanya castellana es generalitzi per tot. Això ara és una situació que arriba a uns nivells insostenibles i, per tant, esper que es pugui tornar a parlar d’una interpretació oberta de la Constitució, d’una transformació en què l’Estat es reconegui més com un estat plurilingüe, plurinacional. Ara hi ha una regressió democràtica i una regressió respecte dels ideals de la Constitució que es va votar l’any 1978.

-Tal vegada tenguin por que amb les institucions europees, amb les nacionalitats perifèriques, amb l’entrada de diferents cultures, etc, es dissolgui aquest concepte que tenen d’Espanya.

-No tenen cap motiu per tenir aquesta por. M’estranyaria que una col·lectivitat de 350 milions pogués arribar a tenir por per la seva cultura. No entenc com no comprenen que comunitats de set milions d’habitants com la nostra se senti en situació crítica. Si ells tenen por, han d’entendre que nosaltres tenim més motius per estar preocupats respecte del futur.

Un dels fets que, sens dubte, influeix més en el canvi demogràfic que es produeix a les Illes Balears és el fenomen migratori. D'aquesta qüestió en sap molt el delegat del Govern, Miquel Ramis, ja que l'organisme que dirigeix és la primera porta on han d'anar a tocar els immigrants per poder regularitzar la seva estada. Ramis defensa el dret dels éssers humans, siguin d'on siguin i vinguin d'on vinguin, a guanyar-se la vida de manera digna i honrada. En canvi, és ferm partidari d'endurir les condicions d'estada a Espanya dels immigrants que cometin delictes, encara que comprèn que per a molts d'ells no hi ha una altra sortida que les feines marginals per tirar endavant mentre que tramiten els seus papers.

Reptes d'un nou horitzó social

Juanjo Sánchez

-Si tenim en compte que a Balears hi ha uns recursos naturals especialment limitats, sobretot per mor de la insularitat, el fet que la població augmenti de forma important, en part per l'arribada massiva d'estrangers, pot convertir-se en un problema seriós a curt termini?

-Vegem, evidentment la premissa que Balears, per les seves circumstàncies geogràfiques, té uns recursos limitats, és absolutament certa. És evident que la nostra condició física fa que per determinats aspectes com el terri-

tori, els recursos naturals, fins i tot m'atreveria a dir pel que és tot l'entorn marítim, estiguem limitats. Crec que tot això és un element més de la nostra condició, però a més de ser un factor que ens limita és una de les nostres característiques amb avantatge. En aquest sentit, el fet de ser illes fa que Balears tenguin un avantatge des del punt de vista turístic. Home, jo no m'atrevesc a dir si en aquest moment, des del punt de vista de demografia, estam al límit màxim que podem suportar. Jo crec que el límit màxim demogràfic de qualsevol regió està íntima-

ment lligat a les seves infraestructures, és a dir, el límit màxim estarà, sense cap dubte, on les infraestructures no puguin ser capaces de donar servei als ciutadans que habiten una determinada regió. Per tant, jo el que em preguntaria és si les infraestructures que en aquests moments tenim a Balears són suficients per donar el servei als ciutadans que hi viuen i si hi ha capacitat de creixement, tant en infraestructures com en població. Si la resposta és que sí, si tenim possibilitats de millorar les nostres infraestructures i donar millor servei als ciutadans, segurament podríem dir que podem créixer un poc. Si deim que les nostres infraestructures estan col·lapsades i per tant no tenim capacitat de donar servei als ciutadans, com carreteres, aigua, residus, de tot, llavors haurem de dir que, efectivament, val la pena que ens plantejem el creixement.

QÜESTIÓ ECONÒMICA

-En aquest sentit, creu que la manca de recursos ambientals, traduïda en una manca de sòl i en un augment del preu de l'accés a l'habitatge, fa que moltes persones desfavorides, com ara els immigrants, ho tinguin més difícil?

"El límit màxim demogràfic de qualsevol regió està íntimament lligat a les seves infraestructures, és a dir, el límit màxim arribarà quan les infraestructures no puguin ser capaces de donar servei als ciutadans que habiten una determinada regió"

-Aquest tema és una moneda de dues cares, però no deixen de ser dues cares diferents. Per a mi, el creixement demogràfic és bàsicament una qüestió de serveis, i sens dubte un tema mediambiental. La immigració és, crec, una qüestió econòmica, són coses distintes. Esgotar els recursos naturals d'aquesta comunitat, col·lapsar les infraestructures d'aquesta comunitat, pot tenir com a conseqüència una incidència en el seu entorn ecològic.

Quant a la immigració, crec que amaga l'evident i absolutament legítima necessitat que tenen aquestes persones d'aconseguir uns nivells de benestar millors que els que tenen en aquests moments a la seva terra. Sinó, crec que molt poca gent deixaria el seu país. Per tant, hi ha un substrat, des del meu punt de vista molt important, econòmic. Llavors, Balears en aquest sentit és evident que suposa un pol d'atracció per a la immigració, perquè té un nivell econòmic important. És a dir, hi ha volum, hi ha negoci, hi ha moviment de capitals i per tant les Illes són un pol d'atracció d'immigració. Això fa que, a la vegada, el nivell de vida de les Balears sigui probablement més elevat que el d'altres regions espanyoles i que, evidentment, el que són necessitats bàsiques: alimentació, habitatge i d'altres, siguin més cares

Miquel Àngel Ramis Socias va néixer l'any 1958 a la localitat mallorquina de Muro. Casat i amb tres fills, és llicenciat en dret. La seva trajectòria política comença a la localitat d'Alcúdia, d'on va ser batle des de l'any 1995 al 1999. Del 1997 al 1999 va compaginar durant quatre anys el seu càrrec de batle amb el de conseller de Medi Ambient. El 4 de febrer del 2003 va ser nomenat delegat del Govern Central a les Illes Balears.

a Balears que a altres llocs. Clar, això és l'ou i la gallina, això significa que els immigrants també s'han de veure sotmesos a un nivell de vida i a un cost de vida més alt que el que tendrien a altres regions, això és un problema. Però, clar, és que ells són immigrants i són aquí perquè cerquen aqueix benestar econòmic, aqueix moviment de capitals, aqueixa activitat, que és la que els permet obtenir llocs de feina que ells creuen a un moment donat rendibles, malgrat no sigui la solució. Francament, és que jo crec que tot forma part del mateix entorn, és el mateix problema.

-Segons les estadístiques, Balears és la comunitat on més ha augmentat la població d'origen estranger, com s'ha d'interpretar aquesta realitat?

-Aquest és un tema que s'ha de tenir en compte, perquè crec que Balears a més d'un tradicional punt de recepció de visitants estrangers és un punt de destinació d'aquestes persones com a residents, estrangers que no només vénen de turisme sinó per residir a les Illes. Per tant, en aquest sentit s'ha d'afegir al fet de la immigració econòmica, de gent que cerca un lloc de feina i un major benestar des del punt de vista econòmic, la gent que en un moment donat, gent que ja coneixia les Balears perquè hi havia estat de vacances, ha establert la seva segona residència a les Illes, o fins i tot la residència per a la seva jubilació, són ciutadans europeus que han fet de Balears la seva primera residència. Aquest és un fet, jo crec que a Balears el pes de la població estrangera serà cada vegada més important, però bé, si deim que tenim una Europa sense fronteres, una Europa de portes obertes, crec que no tendria molt de sentit criticar el fet que, efectivament, Balears sigui per a Europa una segona residència, crec que és una cosa que hem d'acceptar amb absoluta naturalitat i que d'alguna manera fins i tot té, sens dubte, aspectes positius, igual que la immigració. L'aportació que puguin fer, a part de l'econòmica i el seu esforç personal, l'aportació social, l'intercanvi de cultures, crec que té aspectes molt positius.

IMMIGRACIÓ I DELINQUÈNCIA

-L'important canvi que es viu respecte del tradicional origen de la població de les Illes, creu que pot arribar a crear qualche tipus de problemàtica, no ja ambiental, sinó fins i tot social o cultural?

-Home, el fenomen de la immigració, el fenomen de l'estrangeria en general, no és un fenomen que pugui analitzar-se des d'un punt de vista aïllat. Té connotacions positives i negatives, sense cap dubte. Entre les positives hi ha l'aportació econòmica que en un moment donat pugui fer un immigrant amb el seu esforç personal a la nostra societat. És evident que en aquest moment hi ha determinades necessitats socials que es cobreixen en gran part amb mà d'obra immigrant. És evident, almenys per a mi, que l'aportació cultural que puguin fer els immigrants, la mescla i les diferents formes d'entendre la vida, enriqueixen qualsevol regió, en aquest cas Balears. Ara bé, la immigració té altres aspectes negatius. La gent que emigra, normalment no és la gent que té la millor situació econòmica, cultural i d'educació al seu país, sol ser la gent que té més dificultats al seu país. Per tant, no parlem de la gent que més fàcilment pot integrar-se, sinó que és gent que normalment ha hagut d'emigrar perquè no ho

ha tengut fàcil al seu país, i per tant en algunes ocasions són ciutadans que poden ser conflictius. És evident també que tot el tràmit administratiu de la immigració, que és molt llarg, molt complex i molt complicat, fa que durant un temps els immigrants estiguin aquí sense tenir possibilitats d'accedir a les vies laborals de contractació normals, alta a la Seguretat Social, contracte laboral... i es veuen abocats moltes vegades al que és economia paral·lela o economia submergida, que fa que a un moment donat hi pugui haver intents d'explotació d'aquests immigrants per part d'empresaris malànimes. Es poden produir problemes, problemes que moltes vegades poden ser provocats, perquè molts d'aquests immigrants no poden entrar dins les vies de treball normals i han d'entrar en l'economia marginal i fer treballs marginals, i aquí sí que hi pot haver una relació entre el que és la marginalitat, la realització de treballs marginals, i la delinqüència, no una relació entre immigració i delinqüència. Els immigrants a vegades es veuen abocats a aquesta marginalitat, que pot conduir a cometre delictes, i evidentment és possible que en aquests circuits es puguin produir tensions. En qualsevol cas, el que jo tenc molt clar és que una cosa és el problema de la immigració i un altre el problema de l'estrangeria, és a dir, la documentació que s'ha de donar als immigrants.

La immigració és un problema que afecta tot el món occidental, tots els estats d'Occident que són els que han de donar la possibilitat que la gent que es veu circumstancialment en la necessitat d'emigrar pugui guanyar-se la vida amb certa comoditat al seu propi país. Si no arreglam això, sempre hi haurà immigració. L'estrangeria és una altra cosa, l'estrangeria és aconseguir des del punt de vista administratiu que aquests immigrants tinguin papers en un determinat país, són dues coses absolutament distintes.

-Precisament, una cosa que es vincula amb molta facilitat al fenomen de la immigració és la delinqüència. Precisament, l'índex de delinqüència a Balears ha augmentat en els darrers anys. Què pensa vostè de la relació que hi pugui haver entre immigració i augment de la inseguretat ciutadana?

-Bé, el fet cert és que a Balears segueix en augment el percentatge de detinguts de nacionalitat estrangera. Les xifres ens indiquen, per exemple, que de les detencions per infraccions penals, l'any 2002 un 31% corresponia a ciutadans d'origen estranger, comunitaris i no comunitaris, mentre que aquest any ja és el 38,13%. Cada any augmenta el percentatge d'estrangers que són detinguts per infraccions o delictes penals. Per què?, també va en augment el percentatge de la població estrangera resident a Balears, sens dubte, això també hi té a veure. Jo crec que relacionar directament immigració i delinqüència és una errada, una errada i a més una satanització del fenomen de la immigració, una satanització amb la qual estic en absolut desacord. Sí que és veritat que el fet que l'immigrant, en la majoria dels casos, estigui aquí tramitant els papers fa que durant prou temps es trobi en una situació d'estada il·legal, i en aquesta situació no pot tenir accés a les vies de treball habituals i normals, contracte de feina, alta a la Seguretat Social, i tota una sèrie de controls per part dels jutjats del social. Llavors, l'immigrant que es troba en aquest tràmit de legalització ha d'acudir per a la seva subsistència a vies marginals de treball. Evidentment, és molt més fàcil que intentin explotar-lo en aquestes vies que no si tengués les vies normals de feina. I també és evident que quan un es troba en economia i feines marginals, d'aquesta marginalitat a la delinqüència hi ha una passa que és molt més propera que per a qualsevol altra persona en situació regular. És cert que entre marginalitat i delinqüència hi ha una rela-

ció i que entre marginalitat i immigració hi ha una altra relació, però establir una relació directa entre immigració i delinqüència em sembla una errada, crec que no és correcte, perquè el que és evident és que entre els mateixos immigrants, igual que entre els nacionals, hi ha bona gent i mala gent, hi ha de tot. Augmenta la població estrangera, gairebé un 10% de la població de Balears és estrangera, en canvi el percentatge de detinguts estrangers és del 38%. Aquesta estadística crec que es deu precisament al fet que en comptes de tramitar els papers des del

país d'origen i després venir aquí quan tenen treball, doncs les passes per a la tramitació s'inverteixen i això fa que aquesta gent sigui terreny adobat per a qui tracta d'aprofitar-se'n i per a qui tracta de treure un benefici personal damunt l'immigrant.

"La immigració amaga l'evident i absolutament legítima necessitat que tenen aquestes persones d'aconseguir uns nivells de benestar millors que els que tenen en aquests moments a la seva terra"

ESTABILITAT SOCIAL

-Les darreres dades sobre l'atur són pitjors que les d'anys enrere. Tot i així, encara és capaç l'economia de les Balears d'absorbir una mà d'obra estrangera que continua arribant massivament? Es pot arribar a un desequilibri social per aquest motiu?

-Sens dubte és molt important mantenir l'equilibri entre la capacitat de creació de llocs de feina i la demanda i l'entrada de persones que vulguin optar a ocupar aquests

llocs de feina. Ser capaços de mantenir aquest equilibri és summament important, perquè efectivament aquí ens podem jugar el futur de l'estabilitat social de la nostra terra. Jo he de dir que en aquest moment a Balears continuen entrant devers 3.500 expedients d'estrangeria mensualment. Llavors, no ha baixat gens en absolut el volum de tramitació d'expedients respecte de l'estrangeria. Hem de pensar que si bé és veritat que durant els mesos d'abril o maig, quan comença la temporada turística, hi ha llocs de feina, en aquests moments en què la temporada gairebé finalitza, continuen entrant expedients d'estrangeria. Crec que això és constatar un fet, és evident que tampoc no tots aquests expedients tendran una aprovació, no a tots se'ls podrà donar permís de treball i de residència, però també és evident que el problema social es crea quan un senyor que és aquí a Balears, no té permís de treball ni de residència, se li denega la seva petició i aquest senyor ha de marxar. Llavors, aquí només hi ha dues opcions, una és que quedi i l'altra que judicialment se l'obligui a retornar al seu país. Aquí ens trobam ja amb un problema de seguretat ciutadana o policíaca, un senyor que es troba en una estada il·legal i que per tant ha de retornar al seu país. Sens dubte, si en els propers mesos, en els propers anys, continua entrant i entrant gent a la qual no es pot autoritzar un permís de treball i de residència perquè no reuneix les condicions, és possible que tinguem un problema creat en aquesta comunitat o en aquesta nació. Abans li deia que el problema de la immigració no pot ser un problema local de Balears o fins i tot d'Espanya, ha de ser afrontat des de la totalitat de països del Primer Món davant els països del Tercer Món, perquè a aquesta gent se li ha de donar la possibilitat que pugui guanyar-se amb certa garantia i seguretat la vida en el seu mateix lloc d'origen. Mentrestant, jo tenc absolutament clar que tots els immigrants estan legitimats clarament per intentar aconseguir fora del seu país un nivell de vida i un nivell de benestar que no tenen allà. És a dir, és molt humà i molt legítim que ho intentin.

ESTRANGERIA

-Quants d'immigrants estima la Delegació del Govern a Balears que es podrien trobar de manera irregular a les Illes?

-A Balears és difícil fer una estimació. Jo li puc dir que en aquests moments tenim a estrangeria devers 30.000 expedients pendents de resoldre. Evidentment, hi ha persones que en un moment donat tenen obert més d'un expedient, per tant no és que siguin exactament 30.000 persones. És molt difícil fer una estimació, però bé, com li deia abans, no totes les persones a les quals se'ls denega el permís de treball i de residència immediatament són expulsades. Llavors, és possible que hi hagi gent que sigui aquí, a Balears, sense tenir un expedient en marxa i en estada il·legal. Jo crec que podríem parlar de devers 30.000, però bé, no deixa de ser una estimació, a partir del que tenim en aquests moments en tràmits a estrangeria.

-Crec que és difícil que les lleis es puguin adequar un poc més a la realitat quan parlem d'immigració?

-Efectivament, aquest és un dels problemes d'estrangeria. La Llei d'estrangeria preveu que un senyor que vol

La immigració il·legal disminueix un 50% a la Mediterrània

El comandant en cap de la divisió europea de l'OTAN, James Jones, anuncia aquest estiu a Palma que la immigració il·legal s'ha reduït en un 50% a l'oest de la Mediterrània. Aquest resultat és una conseqüència de l'operació de vigilància preventiva que l'OTAN ha desenvolupat durant sis mesos des de principis d'any. Aquest desplegament s'ha centrat en la recerca d'armes de destrucció massiva i terroristes i en la detecció de contraban i narcotràfic a la Mediterrània oriental i occidental, segons va explicar James Jones, qui es va reunir amb la vicepresidenta del Govern, Rosa Estaràs.

El cap de la divisió europea de l'OTAN afirmà també que a Mallorca "no cal més seguretat", ja que durant la missió s'ha desplegat un "mantell de seguretat" que ha estat imperceptible per als ciutadans i els turistes. Tot i així, el seu efecte ha estat "profund" per a l'economia i la seguretat de les Balears i per al conjunt de les regions de la Medi-

terrània, segons va dir. El responsable de les forces de l'OTAN a Europa expressà el seu orgull pel resultat obtingut en l'actuació militar que, si es repeteix, utilitzarà els mateixos mitjans. També va manifestar que "és possible" que la immigració il·legal influeixi en la capacitat de moviment de les xarxes terroristes. Qualque vegada s'ha detectat alguna embarcació amb càrrega humana amb destinació a les Illes, encara que s'han interceptat abans d'arribar a port, però no es tracta d'un trànsit molt usual, segons el delegat del Govern a Balears. Així doncs, Miquel Ramis ressalta que la immigració que arriba per mar de manera irregular "no és un fet de vital importància, ja que els nostres immigrants no entren amb pasteres, sinó bàsicament des de l'aeroport i el port. És gent que accedeix via Madrid o Barcelona des de fora i que després passa a Balears, però després d'haver entrat en territori nacional per la Península, normalment amb visat turístic", explicà Ramis.

vern i el mateix Govern central el que han de fer és acatar-la i mostrar el màxim respecte per la decisió judicial, i si no hi estam d'acord, com efectivament així és en alguns casos, recórrer-la. És veritat que qualque cas d'estada il·legal ha estat sancionat directament amb l'expulsió, i alguns tribunals han dit que pot semblar excessiu, quan també hi ha la possibilitat d'imposar una multa de 6.000 euros a l'estranger que es troba en estada il·legal. És evident que per a qui és irregularment aquí, posar-li, i pensar que es podrà cobrar, una multa de 6.000 euros és ser un tant optimistes. Jo entenc que, en un moment donat, es digui que no cal sempre anar a la sanció que és més greu per a l'immigrant, el que passa és que la realitat va per un altre camí, és a dir, pensar que aconseguirem cobrar una multa de 6.000 euros a un senyor que es troba il·legalment aquí i que per tant la sanció serà la solució a l'estada il·legal... no és un criteri que jo comparteixi, en tot cas és un criteri que jo respect, però que no compartesc, perquè crec que és molt més pràctic i té més possibilitats per ser una solució en un moment donat fer complir una sanció mitjançant l'expulsió que no mitjançant la multa. En qualsevol cas, sí que vull aclarir que a un percentatge molt alt dels expedients d'expulsió, pràcticament el 90% dels casos, s'ajunta una altra circumstància de caràcter delictiu. És a dir, s'expulsen molt poques persones només per estada il·legal; quan hi ha una expulsió sempre és perquè hi ha hagut una identificació i una detenció per un acte que podria ser delictiu. Llavors, crec que això val la pena aclarir-ho, perquè pot semblar que a aquest senyor, pel senzill fet de ser aquí de forma il·legal se l'expulsa... i, no. Normalment, en la majoria dels casos, a un senyor se l'expulsa quan a una estada il·legal, a més, afegeix actes hipotèticament delictius. Jo, el que pens sobre l'estrangeria és que s'han d'establir uns controls importants que afavoreixin la immigració legal i penin molt i molt la immigració il·legal. Llavors, crec que l'únic sistema és aquest, establir que qui vulgui de veritat venir a fer feina i a guanyar-se la vida honestament a Espanya ho tenguí més fàcil i qui vulgui venir a delinquir a Espanya ho tenguí més difícil. No veig una altra solució. Insistec, la immigració no és un problema d'Espanya ni és un problema de Balears, la immigració és un problema econòmic que pertoca a la població occidental o del Primer Món front la població del Tercer Món, per la qual cosa fins que no facem possible que tot el món pugui guanyar-se el pa al seu propi territori, el pa i un nivell de vida digne, hi haurà moviments migratoris.

venir a fer feina a Espanya tramiti des del seu país el permís per venir. I això té un sentit, jo diria que lògic, la realitat el que ens ensenya és que un senyor ve aquí, entra amb visat d'estranger, en el millor dels casos, o il·legalment en el pitjor dels casos, i quan és aquí tramita el permís de feina. Llavors, el tramita des d'aquí, des d'una estada il·legal. Clar, això provoca que durant tot el temps que dura la tramitació aquest senyor estigui aquí en estada il·legal i a més acreditada, perquè clar, ha de venir a presentar documentació. Llavors, això també provoca que, donat que l'expedient d'estrangeria és previst que es faci des del país d'origen i no des d'Espanya, aquests estrangers quan reben, a la fi, l'obtenció del permís de feina es vegin obligats a viatjar al seu país per visar l'oferta de feina, que d'haver-la tramitat al seu país, no hauria tenguut cap problema, però com que es troba a Espanya l'obliguem a sortir per tornar a entrar. Clar, el que és lògic, el que pareix més normal, encara que no succeeix així, és que l'expedient d'estrangeria d'un senyor que vol venir a fer feina aquí es tramiti abans de venir, no quan ja és aquí.

SANCIONS

-Recentment hi ha hagut decisions judicials que han suspès expulsions d'immigrants en situació irregular al nostre territori. Tant es pot flexibilitzar la interpretació de la Llei d'estrangeria?

-Davant una sentència d'aquest tipus, el delegat del Go-

"Que Balears sigui per a Europa una segona residència, crec que és una cosa que hem d'acceptar amb absoluta naturalitat i que d'alguna manera fins i tot té, sens dubte, aspectes positius, igual que la immigració"

La immigració fa que la natalitat augmenti

Gea

El nombre de naixements s'ha incrementat a Espanya per primera vegada des del 1988 gràcies a les estrangeres, que foren mares del 10% dels nadons. Tot i això, l'Estat espanyol continua registrant un dels índexs de natalitat més baixos de tota Europa.

Per quart any consecutiu la natalitat ha registrat un increment, segons les dades demogràfiques de l'Institut Nacional d'Estadística corresponents al 2002. El nombre de naixements va començar a caure el 1976 mentre que s'incrementà el de defuncions. En aquest sentit, l'any 1998 va ser crític, ja que es fregà un creixement vegetatiu negatiu. L'aportació de la immigració en els darrers anys ha estat decisiva perquè la corba s'adreçà de bell nou. L'any passat varen néixer a Espanya 416.518 infants, dels quals foren 214.826 nins i 201.518 nines. Aquestes xifres han fet que la taxa de fecunditat hagi pujat. Així, el nombre de fills per dona en edat fèrtil ha passat de l'1,24 a 1,26, la qual cosa no evita que sigui una de les més baixes de tota la Unió Europea. D'altra banda, l'increment de la natalitat, i per tant de la fecunditat, es deu a la major fertilitat de les dones estrangeres. Segons l'INE, 43.469 naixements del 2002 ho foren de mares estrangeres, un 10% del total, quan l'any anterior el percentatge era del 8,2%.

ELS IMMIGRANTS, EL DOBLE DE FILLS

Els naixements de mares espanyoles foren 373.049, la qual cosa suposa un increment de 2.266, mentre que l'augment registrat entre les mares estrangeres sobrepassava els 10.000. De fet, segons càlculs del Centre d'Estudis sobre Migracions, si la xifra d'estrangers a Espanya és de dos milions de persones, el 5% de la població i el nombre de naixements en aquest col·lectiu representa el 10%, això vol dir que la fertilitat de les dones estrangeres és el doble que la de les espanyoles.

Per nacionalitats, el 45% de les mares estrangeres eren sud-americanes, un 26% africanes i un 22% europees. Per nacionalitats, el nombre més gran d'infants fou de mares marroquines, seguides de les equatorianes, les colombianes, les romaneses, les xineses i les argentines. Excepció feta de Ceuta i Melilla, les Balears, Madrid, Múrcia i Catalunya foren les comunitats amb major nombre de naixements de mare estrangera. Les Balears, amb un 18,1%, la que més.

A LES BALEARS, UN DE CADA CINC NAIXEMENTS

Respecte del creixement vegetatiu, 2002 registrà un balanç positiu. Els naixements superaren en 49.980 individus les defuncions, Cal dir, però, que el creixement vegetatiu dels espanyols només va ser de 14.804, mentre que els estrangers n'aportaren 35.176. Els immigrants aportaren el 10% dels infants i només el 2,3% de les defuncions.

A les Balears, les estadístiques ens mostren que un de cada cinc nascuts és fill de pares estrangers o, almenys, ho són el pare o la mare. El 1998 el percentatge era d'un 11,1%, de manera que pràcticament s'ha doblat en els darrers cinc anys.

El turisme contra la pobresa

Gea

El Dia Mundial del Turisme s'ha dedicat enguany a la lluita contra la pobresa i a fomentar el desenvolupament dels pobles subdesenvolupats. L'any passat la jornada es dedicà a l'ecoturisme.

"En el nostre món, aparentment opulent, la pobresa continua afectant quatre mil milions de persones, de les quals dos mil milions viuen amb menys d'un dòlar diari". Amb aquesta frase el secretari general de l'OMT (l'Organització Mundial de Turisme) va introduir el seu tradicional missatge del Dia Mundial del Turisme que és previst que se celebri a Algèria. La lluita contra la pobresa és un rept de la societat internacional, expressat a la cimera de la Terra de Johannesburg, en la resolució del qual el turisme té un paper primordial.

El turisme de masses constitueix un dels fenòmens migratoris més importants de la història de la humanitat, tot i que siguin unes migracions temporals. Però per això mateix pot ser un motor de desenvolupament per a les zones d'acollida i, d'aquesta manera, contribuir a pal·liar les migracions que es fan per causes socials o econòmiques. Segons Francesco Frangialli "es èticament inqüestionable que el turisme ha de donar suport a aquests objectius".

El missatge del secretari general de l'OMT, organisme que de fet s'ha convertit en la secció turística de les Nacions Unides, conclou que l'economia de serveis és un instrument eficaç en la lluita dels països receptors i les comunitats locals contra la desocupació. De la mateixa manera indica que el turisme pot contribuir al desenvolupament rural de les zones depriudes, que és, precisament, on viuen la major part dels milions de pobres que hi ha al món.

Aquest ja fou l'objectiu marcat per la cimera de Johannesburg i té una relació directa amb el desenvolupament sostenible del turisme, tema -l'ecoturisme- al qual l'OMT dedicà el passat exercici. En aquest sentit l'OMT treballa conjuntament amb l'UNCTAD, la Conferència de les Nacions Unides sobre Comerç i Desenvolupament, per dur endavant projectes a països subdesenvolupats dirigits a reduir els nivells de pobresa a través del turisme.

Tot plegat fa que l'OMT es dirigeixi a tots els agents de turisme, tant a les administracions públiques com al sector privat, perquè ajudin a aquest objectiu. Un missatge adreçat especialment a les zones turístiques ja consolidades que no només són receptors de turisme sinó que compten amb un sector empresarial prou professional per exportar la seva experiència.

La transformació històrica del paisatge forestal en las islas Baleares és un estudi que recull nombrosos testimonis que documenten els canvis del paisatge que s'han produït a Balears al llarg de la seva història natural i a partir de la intervenció de l'home.

Tipologia i canvis del paisatge rural balear

Gea

El Jardí Botànic de Sóller va ser l'escenari de la presentació del llibre de Luis Gil, Carlos Manuel Valdés i Pedro Díaz-Fernández *La transformació històrica del paisatge forestal en las islas Baleares*. Es tracta d'una nova publicació sobre la història del medi natural balear que presenta un estudi molt documentat de les principals característiques del paisatge vegetal de les nostres illes i que recull l'evolució dels seus boscos al llarg dels temps en funció dels usos i aprofitaments als quals les successives civilitzacions el van sotmetre. Els seus autors han aconseguit reunir, tant en el text com en el gran nombre d'imatges que l'acompanyen, una completa anàlisi de les seyes que sobre el territori forestal va deixar cada etapa històrica.

L'obra inicialment va ser concebuda com una introducció per a la presentació de les dades corresponents a les Illes Balears del III Inventari Forestal Nacional, però ha superat de tal manera les seves previsions inicials que s'ha convertit en una extensa i elaborada anàlisi sobre la tipologia i els canvis del paisatge rural balear.

En aquesta obra els autors defensen posicions molt allunyades d'alguns tòpics ambientals molt arrelats a la societat balear i que fins i tot es troben assentats a les aules

universitàries (especialment els derivats de la popularització dels models de la fitosociologia sigmatista sobre la vegetació mediterrània. Igualment presenten una valoració dels pinars de les Illes i dels elements per al debat com l'endemicitat de diferents espècies arbòries (*Quercus suber*, *Pinus pinaster*, etc.).

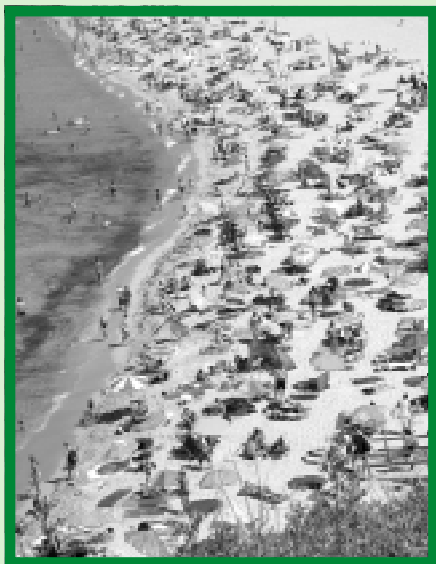
Per reafirmar els seus arguments a l'obra s'hi descriuen i valoren els efectes que la gradual implantació de noves cultures va provocar sobre els espais naturals i agraris de les Illes. El llibre aconsegueix, en aquest sentit, reunir en una interessant, singular i àmplia recopilació de dades i cites recollides de les més diverses procedències: consulta d'arxius, visites a monestirs, examen de col·leccions particulars, selecció de notes bibliogràfiques, referències toponímiques, comunicacions científiques, ressenyes legislatives, detalls estadístics, relacions censals, etc. Per esbrinar i documentar la transformació del paisatge forestal de Balears a través de la història, aquest treball aprofita des d'un diagrama polínic, fins el logotip de les vidrieres de Gordiola, des d'un cep medieval a la inauguració del primer ferrocarril a Mallorca, una cita d'Eratòstenes o una escultura de la Seu de Ciutat.

El volum és un referent de la mediterraneïtat i de la insularitat que caracteritza el nostre entorn natural i en particular les seves comunitats forestals. Aquesta doble essència marca igualment el seu arcaic i ric patrimoni etnogràfic, que des de la més remota antiguitat fins el dia d'avui ha interrelacionat i ha estat condicionat per les característiques ecològiques de l'arxipèlag.

L'estiu més calorós de la història

Gea

Aquest estiu ha estat el més calorós de tota la història, com ho demostra el fet que la temperatura mitjana del mes d'agost fos cinc graus més alta que els valors històrics mai no registrats a les Illes. També s'ha batut el record històric de temperatura. A Mallorca la mitjana ha estat de 29,7 graus. Això ha fet que se superassin tots els rècords de demanda elèctrica, per damunt de 909 MW en un dia.

La demanda elèctrica s'incrementà el mes d'agost en un 26%, que se suma al 19% del juliol i al 15% del mes de juny. L'alta demanda fou la causa indirecta d'una pana general registrada a finals de juliol.

Per contra, i a diferència de l'any passat, les Balears gairebé no han registrat pluges durant l'estiu i, no obstant això, el consum d'aigua dolça s'ha disparat, i ha superat els 5,3 milions de metres cúbics, amb una mitjana diària de 173.000 unitats. Això significa un increment del 15,6% respecte de l'agost del 2002.

Segons els experts, de cada vegada és més clara la influència de l'escalfament del planeta sobre el canvi climàtic, que provoca una certa tropicalització de la Mediterrània. Cada pic són i seran més normals els fenòmens extrems: llargs períodes de sequera seguits de pluges torrencials.

El programa d'activitats educatives de la Fundació "SA NOSTRA" renova la seva oferta

Gea

La Fundació "SA NOSTRA" ofereix per a aquest curs 2003-2004 una trentena de propostes didàctiques adreçades a diferents nivells i edats per donar a conèixer la natura i el patrimoni de les Balears. Un ventall de possibilitats que es desenvolupen als centres de "SA NOSTRA" de les Illes perquè puguin triar i participar mitjançant visites i exposicions guiades durant el curs escolar

Portada del programa d'activitats educatives.

"SA NOSTRA" presenta el programa d'activitats educatives per al curs que ara comença. Als diferents centres de Can Tàpera, sa Canova, Centre de Cultura de Palma, Museu Balear de Ciències Naturals i Jardí Botànic de Sóller, la Trapa i a l'Observatori de Costitx, a Mallorca i també a centres de Menorca i Eivissa. A més, també ofereix la possibilitat de treballar a les escoles mitjançant un material didàctic elaborat per especialistes en temes de natura i educació.

El programa està adreçat a escolars i educadors i compleix els objectius de la Fundació "SA NOSTRA", responsable de dur-lo endavant: fomentar i desenvolupar la cultura i la sensibilització envers les problemàtiques socials i ambientals.

EN DIRECTE: TALLERS DE DESCOBERTA FORESTAL

A Can Tàpera, els escolars poden tenir la vivència i l'experimentació de descobrir el bosc, les seves plantes i la vida en directe, mitjançant activitats de camp dinamitzades per monitors.

"Entenguem el paisatge mediterrani" adreçat a estudiants d'ESO, batxillerat i cicles formatius i educació d'adults és una altra de les activitats que s'ofereixen a Can Tàpera i que s'adapta a l'edat dels alumnes.

Sa Canova per la seva banda, ha programat activitats de descoberta del medi agrícola. "Treballam l'hort", "Quin temps fa" i "Experimentam l'agricultura".

També el Centre de Cultura "SA NOSTRA" ofereix diferents activitats didàctiques, mitjançant visites guiades a l'exposició Eva Lootz "Sedimentacions" i Neo Tokio "Instal·lacions visuals i sonores" ofereix la possibilitat de fer entenedores les propostes artístiques contemporànies. Una via per fer créixer la capacitat intel·lectual i creativa dels joves. Així mateix el Centre de Cultura del carrer de la Concepció ofereix enguany encontres literaris amb els joves amb l'objectiu de fomentar l'afeció a la lectura, amb textos que prèviament hauran treballat a les escoles i que podran comentar amb els seus autors. Els concerts escolars són una altra de les activitats d'enguany.

CIÈNCIA A L'ABAST

Per la seva banda al Museu Balear de Ciències Naturals i Jardí Botànic de Sóller, dues de les grans àrees dedicades a la conservació de la natura a Balears s'hi proposen visites guiades i les activitats "Investiguem el Jardí Botànic", per conèixer la diversitat els usos i les característiques de les nostres plantes autòctones, "Ni animal ni vegetal: el bolet" i "Les roques parlen", on els joves podran identificar els fòssils més significatius trobats a les Illes Balears i si-

tuar-los dins els temps geològics. A més "Etnobotànica a les Balears" que l'any passat va ser una exposició itinerant, podrà ara visitar-se al Museu i a través d'ella es podrà conèixer l'ús que ha fet l'home al llarg de la seva existència dels arbres i arbusts del seu voltant.

També enguany es repeteixen els programes educatius que ofereix "SA NOSTRA" a la Trapa permeten explotar els potencials de la finca per a l'educació ambiental.

PROP DE LES ESTRELLES

Les activitats a l'Observatori Astronòmic de Mallorca i Mallorca Planetarium (Costitx) inclouen sessions de planetari, visites i exposicions a la sala Astromedia i recorregut pels Stelariums, entre d'altres. A més de les activitats complementaries, Astrosplai-3 i Astrosplai-7, visites nocturnes per observar els estels.

A les Pitiüses, les activitats se centren en "Es Amunts, vida, cultura i paisatge" i "Etnobotànica a les Balears. Els arbres i arbusts al servei de l'home", ambdues exposicions itinerants seran a Eivissa i a Formetera per atracar el món de la natura als més joves mitjançant visites guiades i publicacions per als centres escolars.

Convocatòria d'ajuts per a projectes de conservació de la biodiversitat 2003

La Fundació "SA NOSTRA" té previst signar convenis amb nou entitats mediambientals amb motiu dels ajuts concedits per a l'execució de quinze projectes relacionats amb la conservació de la biodiversitat. La dotació global de la convocatòria ha estat de 93.000 €.

Els projectes mereixedors d'ajuts a la convocatòria d'enguany han estat:

En el sector de conservació d'espècies amenaçades:

- *Jardí Botànic de Sóller*, de la Fundació Jardí Botànic de Sóller
- *Projecte SOS veri (Accions per a eliminar l'ús del veri al medi natural)*, del Fons per a la conservació del voltor negre

En el sector de conservació d'hàbitats:

- *Re població de bosc autòcton al Pla de Cíber*, de l'Associació Boscos de Balears

En el sector d'estudi i investigació:

- *Atlas de distribució i hàbitat dels crustacis isòpodes terrestres de les Illes Balears*, de l'Associació Museu Balear de Ciències Naturals
- *Atlas dels aucells nidificants de Mallorca, 2003-2005. Accions previstes per al 2004*, del Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB-Mallorca)
- *Estudi biològic i espeleològic de la cova des Coll (Felanitx)*, del Grup Nord de Mallorca
- *Determinació de la presència i estatus poblacional del cranc exòtic Percnon gibessi al litoral de Mallorca*, de la Societat d'Història Natural de les Illes Balears

En el sector de l'ús sostenible de la biodiversitat:

- *Recollida de llavors d'espècies autòctones en el medi natural per a jardineria*, del Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB-Menorca)

En el sector de divulgació i educació:

- *Projecte museogràfic de l'àrea de*

biodiversitat del Museu Balear de Ciències Naturals, de l'Associació Museu Balear de Ciències Naturals

- *Edició d'una col·lecció de contes de vida silvestre. La tortuga*, del Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB-Menorca)
- *Ses Salines, un tresor viu. Edició del conte "Lissi i el seu amic Xim"*, del Grup d'Estudis de la Naturalesa GEN-GOB Eivissa
- *Programa educatiu de la Trapa*, del Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB-Mallorca)
- *Bolletí (Núm. 45) de la SHNB*, de la Societat d'Història Natural de les Illes Balears
- *Monografia homenatge a Joan Cuerda Barceló*, de la Societat d'Història Natural de les Balears
- *Monografia El migjorn de Menorca: el medi físic (canvi i influx humà)*, de la Societat d'Història Natural de les Illes Balears

Amb aquesta convocatòria, la Fundació "SA NOSTRA", vol potenciar aquelles iniciatives promogudes des d'entitats sense ànim de lucre que contribueixin a millorar el coneixement científic, la conservació i els problemes de la biodiversitat del nostre territori així com també la seva divulgació entre la població de les Balears.

Atorgats els ajuts als projectes d'atenció i promoció de la població immigrant dins la convocatòria de projectes solidaris 2003

La Fundació "SA NOSTRA" ha atorgat els ajuts per a tretze projectes d'atenció i promoció de la població immigrant a deu associacions de les Balears, amb un import global de 30.000 €

Els projectes mereixedors de l'ajut són:

- *De gener a gener, programa preventiu per a infants i joves*, de l'Associació Pa i Mel. Projecte adreçat a 400 infants (de 4 a 14 anys) de sa Pobla en situació de risc, fills de mares soles, immigrants i població en general.
- *Formació cap a la integració de persones immigrades*, de l'Associació Aula Cultural. Projecte adreçat a 210 immigrants majors de 16 anys.
- *Espai solidari per a la integració*, de l'Associació per a l'Estudi i Promoció del Benestar Social (PROBENS). Projecte adreçat a 75 infants de famílies immigrants o desestructurades i amb pocs recursos econòmics.
- *Integració de les famílies magribines amb infants a l'escola*, de l'AMPA del CP Ariany. Projecte adreçat a 8 famílies magribines en situació de risc de marginació.
- *Compartim l'horabaixa*, de la Fundació Esplai de les Illes. Projecte adreçat a 60 infants i joves immigrants.
- *Projecte de formació en reciclatge i restauració de mobles*, de l'Associació El Refugi. Projecte adreçat a 15 menors immigrants en risc d'exclusió social.
- *Xarxa de botigues FILOSA*, de Càritas Diocesana de Mallorca. Projecte que pretén afavorir la inserció sociolaboral de persones amb necessitats greus (dones amb càrregues familiars, aturats de llarga durada, immigrants amb especials dificultats, malalts psíquics, etc.).
- *Programa d'immigrants*, de Càritas Diocesana de Mallorca. Projecte adreçat a 1.000 immigrants en situació de necessitat.
- *Orientació sociosanitària i educació per a la salut de dones immigrades*, de Metges del Món - Illes Balears. Projecte adreçat a 15 dones immigrants en situació irregular i aïllament social i a 50 persones del seu entorn.
- *Donem el pas - projecte de formació per a dones immigrants*, de Càritas Diocesana de Menorca. Projecte adreçat a 40 dones en situació d'exclusió sociolaboral de Maó.
- *A reforç escolar hi anem tots*, de Càritas Diocesana de Menorca. Projecte adreçat a 140 nins immigrants amb dificultats d'integració.
- *Casa meva és casa teva*, de Càritas Diocesana de Menorca. Projecte adreçat a 20 persones majors vàlides i a 20 immigrants.
- *Unitat mòbil - FAIB*, de la Federació d'Associacions d'Immigrants de Balears (FAIB) - Sin Fronteras. Aquesta unitat mòbil donarà servei a 10.000 immigrants de Mallorca.

II Congrés Balears 2015

La immigració

2 i 3 d'octubre de 2003
Palma, Illes Balears

secretaria tècnica

Edifici Reina
Passeig des Born 15, 3r E
07012 Palma de Mallorca
Tel. i Fax. +34 971 720 142
E-mail: infocongres@transit.es
Web: <http://www.balears2015.com>

lloc de realització

Sala d'actes
Edifici de Serveis Centrals de "SA NOSTRA", Caixa de Balears
C/ del Ter 16
07009 Polígon Son Fuster
Palma de Mallorca